

HRVATSKI VOJNIK

PRINTED IN CROATIA

0 4 4 1 1

ISSN 1330 - 500X

9 17713301500003

EUR 2,10 / CAD 3,00 / AUD 3,30 / USA 2,00 / CHF 3,50 / SLO EUR 1,80 / SEK 17,00 / NOK 17,00 / DKK 15,50 / GBP 1,30

HRVATSKA VOJNA INDUSTRIJA

DO POSLOVNOG USPJEHA povjerenjem i usvajanjem novih proizvoda i tehnologija

TRŽIŠTE BORBENIH AVIONA

Vježba Izvidničke
satnije - GOMBR

32. KONGRES EUROPSKOG
UDRUŽENJA VOJNIH NOVINARA
RAZMJENOM ISKUSTAVA
DO NOVIH SPOZNAJA

BRAZILSKA EKSPANZIJA

Trag

PRETPLATI SE NA HRVATSKI VOJNIK UŠTEDI I ODABERI DAR

Poštovani čitatelji!

U želji da vam budemo što dostupniji, a istodobno želeći nagraditi vašu vjernost, svima zainteresiranim, dosadašnjim i budućim čitateljima koji se do **31. prosinca 2011.** odluče za godišnju pretplatu na časopis **Hrvatski vojnik**, darujemo naše proizvode po vašem izboru.

HRVATSKI VOJNIK

**ZA VAŠU VJERNOST DARUJEMO TRI DVD IZDANJA ILI TRI CD NASLOVA
ILI JEDNU OD KNJIGA MEĐU PONUĐENIM NASLOVIMA:**

KNJIGE:

Suvremeno oklopništvo
10 godina sudjelovanja RH u međunarodnim mirovnim misijama
Pozdrav iz Chaghcharana
Hrvatski vojnik u službi zajednice

FOTOMONOGRAFIJE:

Mirovna operacija CHAD
Vojska pobjednika

DVD IZDANJA:

Krila oluje
Zanimanje Vojni pas
Kadetski bal
Mirovna operacija CHAD
VRO Oluja - 5 minuta za sjećanje
Čuvari svjetskog mira

CD IZDANJA:

Simfonijski puhački orkestar OSRH i klapa HRM "Sv. Juraž" - Domovini s ljubavlju
Simfonijski puhački orkestar OSRH - Hrvatske koračnice
Klapa HRM "Sv. Juraž" - Najbolje od klape

**BROJ DAROVA JE
OGRANIČEN.
ODLUČI SE JOŠ DANAS!**

Potrebno nam je dostaviti kopiju uplatnice za godišnju pretplatu s adresom na koju želite da se šalje Hrvatski vojnik i naznakom za koju nagradu ste se odlučili na mail: hrvojnink@morh.hr ili fax: 01/3784 322

Nagradu za vašu vjernost šaljemo poštom na vašu adresu.
Godišnja pretplata na Hrvatski vojnik je 280 kuna.

10

Razmjenom iskustava do novih spoznaja

Kongres je sudionicima pružio nove spoznaje i nova iskustva i još je jedan u nizu koji potvrđuje da se samo međusobnim razumijevanjem i poštivanjem različitosti može ostvariti suradnja koja je na području vojnih medija zaista neprocjenjiva

U Hrvatskoj ima gotovo sto tvrtki koje se bave proizvodnjom vojne opreme i naoružanja ili proizvode druge proizvode i pružaju usluge potrebne za funkcioniranje vojske (hrana, graditeljstvo, servisi..)

DO POSLOVNOG USPJEHA POVJERENJEM I USVAJANJEM NOVIH PROIZVODA I TEHNOLOGIJA

4

14

Trag

Scenarijem dvostrane vježbe definirana su dva cilja koja je bilo potrebno ispuniti: jedna skupina sudionika je radila na infiltraciji i izviđanju ciljeva u protivničkom području, dok je zadaća druge, njima suprotstavljene skupine, bila borba protiv ubačenih diverzantsko-terorističkih skupina...

Naslovnicu snimio Tomislav BRANDT

MORH I OSRH

- 8 **NOVOSTI IZ MORH-a i OSRH-a**
Zaključena NATO-ova operacija Ujedinjeni zaštitnik u Libiji
- 13 **NOVOSTI IZ MORH-a**
Položeni vijenci u prigodi obilježavanja blagdana Svih svetih i Dušnog dana
- 16 **VOJNA VJEŽBA HRVATSKE KOPNE NE VOJSKE**
Udar - 11
- 17 **NOVOSTI IZ MORH-a i OSRH-a**
General Michele Torres posjetio Ministarstvo obrane
- 18 **NOVOSTI IZ OSRH-a**
Austrijski predsjednik zahvalio hrvatskoj posadi helikoptera

VOJNA TEHNIKA

- 20 **NOVOSTI IZ VOJNE TEHNIKE**
- 22 **VOJNA TEHNIKA**
Tržište borbenih aviona
- 26 **VOJSKE SVIJETA**
Brazilska ekspanzija

MAGAZIN

- 30 **PODLISTAK - HRVATSKI KRALJEVI**
Prvi neovisni knez
- 32 **DOMOVINSKI RAT**
Dokumentirani zapisi o neistinama protiv Hrvatske tijekom Domovinskog rata (III. dio)
- 33 **POZDRAV DOMOVINI**
Samo si jedna
- 35 **IZ ZBIRKI VOJNOG MUZEJA**
Kratka strojnica STEN MK III

Leida PARLOV, snimili Tomislav BRANDT, Josip KOPI

Do poslovnog uspjeha po NOVIH PROIZVOD

Kroko International d.o.o. opremit će kuvajtsku specijalnu policiju s 40.000 komada odora, 10.000 komada odjeće za specijalne namjene i 5000 pancirnih prsluka

U Hrvatskoj ima gotovo sto tvrtki koje se bave proizvodnjom vojne opreme i naoružanja ili proizvode druge proizvode i pružaju usluge potrebne za funkcioniranje vojske (hrana, graditeljstvo, servisi..). U prošloj su godini tvrtke izvoznici naoružanja i vojne opreme ostvarile izvoz od oko 120 milijuna dolara. Ovogodišnji rezultati znat će se na kraju godine. Probiti se na zahtjevno međunarodno tržište vojne opreme i naoružanja nije lako. Tržište je to na kojem nema zajamčenih položaja i postignuća. Na njegovu stabilnost, ponudu i potražnju utječe niz čimbenika, od globalne sigurnosti do financijskih mogućnosti svake pojedine zemlje.

Ono što je važno, a potvrdili su nam to i neki vodeći hrvatski proizvođači vojne opreme i naoružanja, jest da su najave za iduću godinu veoma dobre. To i ne bi trebalo čuditi ako se uzme u obzir da se tijekom ove godine poduzelo dosta aktivnosti, veći dio na inicijativu Ministarstva obrane, na promociji znanja i tehnologija kojom Hrvatska raspolaže na tom području. Tako je jedan od prvih sastanaka koje je ministar obrane Davor Božinović održao na početku svog mandata bio upravo s našim proizvođačima vojne opreme i naoružanja. Istaknuo je da će Ministarstvo obrane biti još više otvoreno prema našim proizvođačima vojne opreme i naoružanja te im pružiti pomoć u otvaranju novih tržišta, njihovom što boljem predstavljanju u svijetu.

Upravo je ove godine u travnju, potpisivanjem ugovora sa "Zajednicom ponuditelja" tvrtkama: INKOP obuća d.o.o. Poznanovec, Borovo – kožna obuća d.o.o. Vukovar, JELLEN PROFESSIONAL d.o.o. Čakovec i Obuća VIKO d.o.o. Varaždin o nabavi vojnih čizama i obuće za potrebe pripadnika OSRH-a zaokružen plan o hrvatskom vojniku opremljenom i naoružanom proizvodima hrvatske namjene

uvjerenjem i usvajanjem A I TEHNOLOGIJA

ske industrije. To je samo jedan dokaz kvalitete hrvatske vojne industrije i zasigurno dodatan doprinos vjerodostojnosti i važna referenca naših proizvođača vojne opreme i naoružanja na međunarodnom tržištu. "S obzirom na veličinu naše zemlje, broj stanovnika i u usporedbi s drugim zemljama slične, ali i onima veće tehnološke moći od nas, naši proizvođači vojne opreme i naoružanja na međunarodnom tržištu ostvaruju izvrsna postignuća. Ima dosta razvijenijih i tehnološki snažnijih zemalja od nas koje imaju manji izvoz ili uopće nemaju izvoz vojne opreme i naoružanja", kazao nam je Ivica Nekić, direktor Agencije Alan d.o.o.

Izvoz novih tehnologija

Nekić je istaknuo da je važnost našeg izvoza u tome što izvozimo nove tehnologije: To nije izvoz zastarjele opreme ili tehnologija iz sredine prošlog stoljeća. Kod nas je riječ o potpunom udjelu u izvozu novih tehnologija i novih rješenja što je doista vrijedno hvale.

Najveći udio u izvozu i dalje ima tehnološki iznimno dobro opremljen karlovački HS Produkt. Njihov je pištolj HS 2000 godinama svjetski proizvod. O uspjesima pištolja HS Produkta dovoljno svjedoči to što je čak triput proglašen pištoljem godine u SAD-u. Do danas je postao službeno oružje mnogih vojski i policija u svijetu. Uz Hrvatsku i SAD, u kojeg najviše izvoze, pištolj HS Produkta rabe

vojske i policije i u drugim zemljama svijeta. No nisu stali samo na pištolju. Na osvajanje novih tržišta ići će i sa svojom jurišnom puškom VHS, novim proizvodom domaće

Hrvatski proizvođači vojne opreme i naoružanja na izložbi MILIPOL u Parizu

Hrvatski proizvođači vojne opreme i naoružanja svoje su proizvode svijetu pokazali i na policijskoj i vojno-policijskoj izložbi naoružanja i vojne opreme MILIPOL koja se od 18. do 21. listopada održavala u Parizu. Na izložbi je bilo više od 900 izlagača iz 41 zemlje. U organizaciji Hrvatske gospodarske komore na MILIPOL-u su uz Agenciju Alan d.o.o. bile i hrvatske tvrtke HS Produkt d.o.o., Šestan-Busch d.o.o., Galeb d.d., Opteko grupa, Kroko International d.o.o. Izloženi su hrvatski pištolj i puška HS Produkta, ručni bacač granata RBG-6 konstruktora Ratka Jankovića i proizvođača Metallic d.o.o. Rijeku, snajperska puška MACS M4 proizvođača SCAM marine d.o.o. Rije-

jeka, snajperske puške .300 Magnum i .338 Magnum proizvođača Berta projekt d.o.o. Šestan-Busch d.o.o. predstavio je novu kolekciju zaštitnih kaciga, Opteko grupa i Kroko International d.o.o. opremu, a čizme INKOP Obuća d.o.o. Poznanovec.

Na izložbi MILIPOL u Parizu tvrtka Šestan-Busch d.o.o., jedna od najvažnijih predstavnika našeg znanja i tehnologija na svjetskom tržištu, predstavila je novu kolekciju zaštitnih kaciga

vojne industrije. Najveći dio svoje proizvodnje na međunarodno tržište plasira i tvrtka Šestan-Busch koja se bavi proizvodnjom kaciga. Jedni su od najvažnijih predstavnika

Izložbeni prostor Agencije Alan na izložbi vojne opreme i naoružanja MILIPOL u Parizu na kojoj su u organizaciji HGK sudjelovale i hrvatske tvrtke

našeg znanja i tehnologija na svjetskom tržištu. Njeguju iznimno visoke standarde i iz njihovih pogona izlaze samo najkvalitetnije i najotpornije kacige, koje su pritom i udobne. Svaka serija prođe rigorozna testiranja, a njihove kacige nose vojnici i policajci brojnih zemalja.

Na međunarodnim tržištima cijenjeni su i traženi strojevi za razminiranje tvrtke DOK-ing. Njihovi strojevi za razminiranje ušli su u

Na međunarodnim tržištima cijenjeni su i traženi strojevi za razminiranje tvrtke DOK-ing

sastav vojski mnogih zemalja, između ostalog SAD-a, Australije, Švedske, ali i najmanje desetak humanitarnih organizacija koje se bave razminiranjem diljem svijeta. Njihovi su proizvodi, napominje Nekić, sigurno među prvima takve vrste u svijetu, ako ne i najbolji.

zastupati državna tvrtka ili bilo koja druga koja je registrirana za te poslove. Bitno je da se radi po zakonu i da se postigne rezultat. Ima dosta potencijalnih kupaca koji, kaže, posao žele realizirati upravo posredstvom državne tvrtke jer im je to nekako najsigurnije jamstvo. "Kad se kupuje vojna oprema i naoružanje, tada se

VAŽNOST DRŽAVNIH AGENCIJA

Svjetski je pristup da se povjerenje kupca naoružanja, posebno kad je riječ o većim i složenijim poslovima, ostvaruje nabavom od tvrtki iz kojih stoji država. Stoga države osnivaju tvrtke koje se bave potporom izvozu ili to rade posredstvom agencije u sklopu državne uprave. Kod nas je to Agencija Alan koja je u državnom vlasništvu. To je za potencijalnog kupca dodatno jamstvo kojim se povjerenje koje povjerava dostavljaču proizvođaču naoružanja dakako oslanja i na državu koja je vlasnik Agencije.

Agencije koje se bave proizvodnjom i prodajom može osnivati i zajednica država (EADS European Agency Defence Security i dr.).

Jedan od načina stjecanja povjerenja jest i ugovaranje s tvrtkama koje su veliki multinacionalni igrači iz kojih opet stoji država ili više država velikim dugogodišnjim ugovorima (Lockheed Martin, General Dynamics, BAE i dr.)

U svakom slučaju iskustva pokazuju da je potrebno imati operativni biznis centar koji će imati znanje i iskustvo u radu s iznimno zahtjevnim poslovima kupoprodaje i transporta naoružanja koje uključuje specifične zahtjeve i znanja o geopolitici, geostrategiji i međunarodnim odnosima, međunarodnoj trgovini, bankarstvu, sigurnosti i logistici.

Zbog toga je potrebno imati sustav u kojem djeluje i država i privatni sektor da bi zajedničkim naporom uspješno riješili pitanja koja postavljaju složeni projekti izvoza naoružanja iz bilo koje zemlje pa tako i iz Republike Hrvatske.

Zemlje koje nemaju nijedno od navedenih rješenja u pravilu i nemaju znatnijih izvoznih postignuća.

Važne rezultate ostvaruje i brodogradilište ADRIA MAR, te tvrtka Kroko Internacional d.o.o. koja se bavi proizvodnjom vojnih odora, pancirnih prsluka i odjeće za specijalne namjene. Kad je u pitanju NATO, zagrebačka informatička tvrtka INsig2 prva je otvorila vrata poslovanju sa Savezom.

"Te kao i druge naše tvrtke koje su se uspjele probiti na međunarodno tržište imaju najmodernije i najsloženije tehnologije svaka na svom području", ustvrdio je Nekić. Napomenuo je i da proizvođači vojne opreme i naoružanja na tržište mogu ići samostalno, može ih

zemlji od koje se kupuje daje povjerenje. Tu je riječ o nacionalnoj sigurnosti i u dostavljača se treba imati puno povjerenje."

Sajmovi vojne opreme i naoružanja

Odlična poslovna prilika za uspostavljanje prvih kontakata, obnavljanje postojeće poslovne suradnje i izlazak tvrtki na svjetska tržišta, su sajmovi vojne opreme i naoružanja. Upravo na sajmovima se vidi u kojim se smjerovima očekuje razvoj vojne industrije u svijetu, koje trendove treba slijediti te ispitati mogućno-

sti izlaska na nova tržišta. "Onaj tko nije na sajmu", kaže Nekić, "taj ne postoji." Ove je godine prvi put i Hrvatska dobila sajam vojne opreme i naoružanja. Jadranska vojna i zrakoplovna izložba i konferencija - ASDA 2011, koja je u ožujku održana u Splitu u organizaciji američke tvrtke TNT Productions Inc pokazala je da se Hrvatska i svijet u tom poslu prožimaju, te je zasigurno bila važna u

SURADNJA S UN-om

Na poziv ministra obrane Davora Božinovića Hrvatsku je nedavno posjetio direktor Uprave za nabavu UN-a Dmitri Dovgopoly. Razgovaralo se o mogućnostima uključivanja hrvatskih tvrtki u opskrbu za potrebe Ujedinjenih naroda. Dogovoreno je da će se uskoro stvoriti okviri za izravniju suradnju MORH-a i UN-a, što može biti poticaj za hrvatske gospodarstvenike i to ne samo one koji se bave proizvodnjom vojne opreme i naoružanja nego za gospodarstvo u cjelini, te otvara mogućnosti, u pojedinim specifičnim slučajevima, lakšeg plasmana hrvatskih proizvoda za potrebe UN-a. Dovgopoly je tijekom boravka u Hrvatskoj posjetio i nekoliko proizvođača vojne opreme - tvrtke Kroko, DOK-ing i Šestan-Busch i upoznao se s njihovim proizvodima vrhunske kvalitete te izrazio uvjerenje da hrvatsko gospodarstvo ima šanse vratiti se među važnije dobavljače za UN. Hrvatska je, naime, 1992. bila među deset glavnih dobavljača za UN. "Ako je to mogla u ratu", rekao je Dovgopoly, "može i u miru".

za tvrtku Đuro Đaković, a potpisivanje ovog Memoranduma je priznanje za napore koje su učinili na usvajanju proizvodnje.

"Ugovori koji se na sajmovima potpisuju rezultat su posla koji se počeo pripremati godinama, a ne mjesecima unaprijed", napominje Nekić te pojašnjava: "Kad je prodaja naoružanja i vojne opreme u pitanju, riječ je o višegodišnjim poslovima. Takve poslove države planiraju u sklopu višegodišnjih planova i to, kako planova opremanja tako i financijskih planova."

Tako su primjerice brojne aktivnosti naših tvrtki okrunjene potpisivanjem ugovora na sajmu IDEX u Abu Dhabiju gdje ih je pratila Hrvatska gospodarska komora. Tvrtka Šestan-Busch d.o.o. zaključila je četverogodišnji ugovor za opremanje egipatske vojske sa 7000 kaciga. Kroko International d.o.o. će opremiti kuvajtsku specijalnu policiju s 40.000 komada odora, 10.000 komada odjeće za specijalne namjene i 5000 pancirnih prsluka. Potporu našim izlagačima na tom prestižnom svjetskom sajmu vojne opreme i naoružanja dao je i ministar obrane Davor Božinović

čija je nazočnost na sajmu privukla dodatnu pozornost inozemnih partnera, a hrvatski proizvođači su pozdravili ministrov doprinos hrvatskom predstavljanju na IDEX-u.

Uglavnom, mogućnosti ima. "Da bi i dalje bili uspješni, moramo usvajati nove proizvode, pomoći zaštititi postojeće kapacitete i to tako da za opremanje, održavanje i modernizaciju postojećih kapaciteta što je više moguće angažiramo domaću namjensku industriju. Dakako, nužno je i zadržati stečeno povjerenje na svjetskom tržištu", kaže Nekić.

Graditi budući poslovni uspjeh na povjerenju i usvajanju novih proizvoda i tehnologija čini se kao dobar put kojim sigurnim korakom kroče hrvatski proizvođači vojne opreme i naoružanja. ■

Najveći udio u izvozu i dalje ima tehnološki iznimno dobro opremljen karlovački HS Produkt. Njihov je pištolj HS 2000 godinama svjetski proizvod. Na osvajanje novih tržišta iće će i sa svojom jurišnom puškom VHS, novim proizvodom domaće vojne industrije

otvaranju novih prostora hrvatskoj namjenskoj industriji. Upravo na ASDA-i 2011 tvrtka Đuro Đaković je s Patria Land Systemsom potpisala Memorandum o razumijevanju o njihovu budućem zajedničkom nastupanju na trećem tržištu. Veliki je to poslovni uspjeh

Zaključena NATO-ova operacija Ujedinjeni zaštitnik u Libiji

Let NATO-ova zrakoplova za radarski nadzor tipa AWACS, koji je završio u ponoć 31. listopada po libijskom vremenu, službeno je zaključio NATO-ovu operaciju Ujedinjeni zaštitnik. Tog je dana, u povijesni posjet Libiji, kao prvi čovjek na toj funkciji, stigao glavni tajnik Sjevernoatlantskog saveza Anders Fogh Rasmussen. Tijekom posjeta Rasmussen se u Tripoliju susreo s više predstavnika libijskog civilnog društva, a središnji je događaj bio sastanak s predsjedavajućim libijskog Nacionalnog prijelaznog vijeća Mustafom Abdulom Džalilom.

Glavni tajnik NATO-a susreo se s predsjedavajućim libijskog Nacionalnog prijelaznog vijeća Mustafom Abdulom Džalilom

Završetkom operacije Ujedinjeni zaštitnik vraćaju se i dva člana OSRH koji su u sklopu misije sudjelovali u NATO-ovu Centru za združene zračne operacije (CA-OC57) u talijanskom mjestu Poggio Renatico.

Čestitajući libijskom narodu, Rasmussen je rekao da je Libija napokon potpuno slobodna i to prije svega zahvaljujući "hrabrosti, odlučnosti i žrtvama, koje su promijenile zemlju i pomogle promjenama u regiji". Libija je već započela pisati novo poglavlje svoje povijesti, o novoj državi, zemlji slobode, demokracije, ljudskih prava, vladavine zakona i pomirenja, dodao je. Istaknuvši ponos ulogom koju su NATO i partneri, ponajprije oni iz regije, imali u Libiji, glavni je tajnik rekao da Savez i nadalje može pomagati sjevernoafričkoj državi, prije svega u uspostavljanju obrambenih i sigurnosnih institucija. Rasmussen je izrazio nadu da će se Libija, bude li to želja njezina naroda, uskoro moći priključiti krugu NATO-ovih partnera.

Od početka operacije Ujedinjeni zaštitnik, NATO-ove sastavnice su, u svrhu zaštite stanovništva Libije od napada ili prijetnji napadima, provele više od 26.500 borbenih letova, od kojih je 9700 uključivalo zračne udare.

Kronologija operacije Ujedinjeni zaštitnik

- 17. veljače 2011. - u Bengaziju započinje ustanak protiv Gadafijeva režima
- 26. veljače - Vijeće sigurnosti UN-a usvaja Rezoluciju 1970, koja uvodi embargo na oružje, zamrzava osobna sredstva libijskih (sada bivših) čelnika te im uvodi zabranu putovanja
- 8. ožujka - NATO provodi operacije nadzora na području središnjeg Mediterana
- 10. ožujka - ministri obrane zemalja članica NATO-a podupiru odluku vrhovnog zapovjednika Savezničkih snaga za Europu (SACEUR) o upućivanju brodova Saveza u središnji Mediteran, zbog poboljšavanja promatračkih operacija
- 17. ožujka - Vijeće sigurnosti usvaja Rezoluciju 1973, koja ovlašćuje zemlje članice i regionalne organizacije da poduzmu "sve potrebne mjere" u svrhu zaštite civila u Libiji

Foto UN

- 22. ožujka - NATO odgovara na poziv UN-a i započinje operaciju učvršćivanja embarga na oružje protiv Libije. Sljedećeg dana, NATO-ovi brodovi i zrakoplovi započinju s operacijom u središnjem Mediteranu da bi zaustavili nelegalan transport oružja i plaćenika u Libiju morskim putem. Imaju pravo zaustaviti i pretražiti svako sumnjivo plovilo
- 24. ožujka - na temelju mandata UN-a, NATO odlučuje ojačati zonu zabrane leta iznad Libije. Rezolucija zabranjuje sve letove (osim humanitarnih) u svrhu zaštite civila od zračnih udara
- 27. ožujka - glavni tajnik NATO-a objavljuje da će Savez provesti sve aspekte Rezolucije UN-a, "ništa više, ništa manje"
- 31. ožujka - NATO-ove morske i zračne komponente započinju s akcijama zaštite civila i naseljenih područja
- 14. travnja - berlinski sastanak ministara vanjskih poslova NATO-a i NATO-ovih partnera. Objavljuju uporabu svih nužnih sredstava i maksimalne operativne fleksibil-

nosti kako bi proveli mandat UN-a. Od snaga lojalnih Gadafiju traži se završetak svih napada na civile i područja naseljena civilima, povlačenje svih postrojbi u baze te dopuštenje da se humanitarna pomoć nesmetano dostavlja civilima

22. kolovoza - pad Tripolija. Rasmussen potvrđuje NATO-ovu posvećenost zaštiti libijskog naroda i želju da narod odluči o svojoj budućnosti u slobodi i miru. Naglašava da će međunarodna zajednica, ponajprije UN i Kontaktna skupina, imati glavnu ulogu u poslije-konfliktnim aktivnostima. NATO će poduprijeti te aktivnosti, ali samo ako to bude zatraženo i potrebno

1. rujna - "Prijatelji Libije" - čelnici država i vlada te predstavnici ključnih međunarodnih i regionalnih organizacija sastaju se u Parizu i raspravljaju o pomoći libijskoj tranziciji ka funkcionalnoj demokraciji. Slažu se da se operacija Ujedinjeni zaštitnik treba nastaviti dok god bude potrebno, ali ni trenutka dulje

16. rujna - Vijeće sigurnosti usvaja Rezoluciju 2009, koja uspostavlja misiju UN-a u Libiji. Rezolucije 1970 i 1973 ostaju na snazi dok postoji prijetnja libijskoj civilnoj populaciji

21. rujna - NATO produljuje operaciju Ujedinjeni zaštitnik za razdoblje do 90 dana, kako bi regularno preispitali potrebu za daljnjim provođenjem operacija

6. listopada - kao zaključak sastanka ministara obrane NATO-a, glavni tajnik izvješćuje da saveznici i partneri potvrđuju posvećenost zaštiti libijskog naroda, kao i da redefiniiraju uvjete za zaključenje Ujedinjenog zaštitnika. Operacija će završiti kada Gadafi i njegov režim više ne budu prijetnja sigurnosti Libijaca i kad će se o njoj moći brinuti Nacionalno prijelazno vijeće. "NATO je učinio pravu stvar na pravi način i s pravim razlozima", rekao je Rasmussen i naglasio da će Savez uskladiti završetak operacija s UN-om i legitimnim libijskim vlastima

21. listopada - NATO se složio da je Ujedinjeni zaštitnik vrlo blizu zaključenju i donosi preliminarnu odluku o 31. listopada kao danu završetka operacije

31. listopada - glavni tajnik NATO-a Rasmussen u Tripoliju. U ponoć službeno zaključena operacija Ujedinjeni zaštitnik

Let NATO-ova zrakoplova za radarski nadzor tipa AWACS, koji je završio u ponoć 31. listopada po libijskom vremenu, službeno je zaključio NATO-ovu operaciju Ujedinjeni zaštitnik

U priopćenju glavnog tajnika NATO-a od 28. listopada, istaknuto je da je operacija Ujedinjeni zaštitnik jedna od najuspješnijih u povijesti Saveza. Njezina je provedba potpuno usklađena s mandatom Ujedinjenih naroda, koji je propisivao zonu zabrane leta i embargo na oružje. "Pokrenuli smo tu kompleksnu operaciju brže nego ikada prije. Proveli smo je djelotvorno, prilagodljivo i točno, zajedno s mnogim partnerima iz regije i šire. Zaključujemo je na promišljen i kontroliran način, jer naš je vojnički posao sada gotov. Želim zahvaliti našim zapovjednicima i svim djelatnicima za provedbu ove misije koja je bila dobra, pažljiva i obavljena s velikom posvećenošću. Učinili smo to sve zajedno, za narod Libije, da bi svoju budućnost mogli odlučno i sigurno uzeti u vlastite ruke", stoji između ostalog u Rasmussenovu priopćenju.

Glavni tajnik NATO-a u Njemačkoj

Glavni tajnik NATO-a Anders Fogh Rasmussen 27. se listopada, tijekom posjeta Njemačkoj, u Berlinu sastao s njemačkom kancelarkom Angelom Merkel. Glavne teme sastanka bile su aktualne savezničke operacije te pripreme za NATO-ov samit koji će se održati sljedeće godine u svibnju u Chicagu.

Rasmussen je pohvalio njemački doprinos operacijama u Afganistanu i na Kosovu. KFOR, koji sada vodi Njemačka, ključan je za stabiliziranje Kosova, rekao je glavni tajnik. "Nećemo dopustiti da posljednje tenzije vrate sat unatrag", naglasio je. Govoreći o ISAF-u, Rasmussen je podsjetio da Njemačka pridonosi toj misiji kao treća država po broju vojnika. "Tranzicija ovlasti afganistanskoj Vladi trebala bi završiti do kraja 2014.", rekao je.

Tijekom susreta s njemačkim ministrom obrane Thomasom de Maiziereom i vanjskih poslova Guidom Westerwelleom, Rasmussen je pohvalio njihove obrambene reforme koje se provode u svrhu manjih, djelotvornijih i pokretnijih oružanih snaga. "To je ono što zovem pametnom obranom i bit će među ključnim temama samita u Chicagu", zaključio je Rasmussen.

Znate li ...

da znanstvenici u NATO-u surađuju s privatnim naftnim kompanijama i njihovim suradnicima da bi razvili tehnologiju temeljenu na zvučnom radaru čija je svrha sprečavanje podvodnog istjecanja nafte te zaštita luka i vojne imovine od mina.

Vesna PINTARIĆ, snimio Željko STIPANOVIĆ

Kongres je sudionicima pružio nove spoznaje i nova iskustva i još je jedan u nizu koji potvrđuje da se samo međusobnim razumijevanjem i poštivanjem različitosti može ostvariti suradnja koja je na području vojnih medija zaista neprocjenjiva

Službeni sastanak članstva EMPA-e održan je u Vojnom učilištu švicarskih Oružanih snaga

Hans Schatzman. Ceremonija službenog otvaranja uveličana je i proglašenjem najbolje vojne fotografije objavljene u jednom od časopisa u članstvu udruženja i pripala je fotografiji objavljenoj u austrijskom časopisu Der Soldat pod nazivom "Inženjerijski eksplozivni dimnjak". Naime, ideja o pokretanju fotografske nagrade EMPA-e potaknuta je na prošlogodišnjem kongresu u svrhu afirmiranja kvalitete i sposobnosti fotografskih djelatnika pojedinih vojnih redakcija, a najbolju su među pristiglim fotografijama odabrali članovi udruženja, sudionici kongresa.

Službeni sastanak članstva EMPA-e, održan idućeg dana u Vojnom učilištu švicarskih Oružanih snaga ove je godine bio u znaku izbora novog vodstva udruženja; tu će ulogu u iduće četiri godine preuzeti kao predsjednica udruženja Liga Lakuča, inače glavna urednica latvijskog vojnog časopisa Tevijas sargs i istoimene državne agencije, a za potpredsjednike su izabrani Roman Bric iz Slovenije, nekadašnji

RAZMJENOM ISKUSTAV

Švicarske Oružane snage bile su domaćin ovogodišnjeg 32. kongresa Europskog udruženja vojnih novinara održanog od 25. do 28. listopada u Luzernu. I ovaj je kongres nastavak dugogodišnje tradicije razmjene iskustava urednika vojnih časopisa, a na njemu se okupilo pedesetak kolega po struci iz četrnaest europskih zemalja.

Službeno otvorenje kongresa održano je u mjestu Sternen nedaleko od Luzerna, a dobrodošlicu je vojnim novinarima uputio predsjednik švicarskog udruženja časnika brigadir

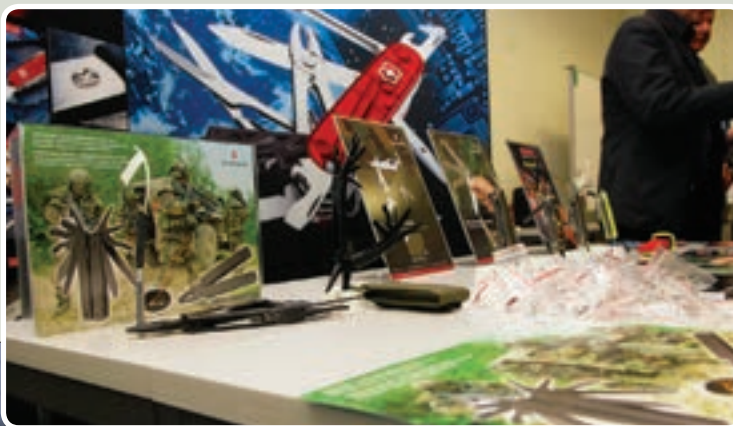
Na čelu EMPA-e iduće četiri godine bit će Liga Lakuča, inače glavna urednica latvijskog vojnog časopisa Tevijas sargs, a za potpredsjednike su izabrani Roman Bric iz Slovenije, nekadašnji urednik časopisa Slovenska vojska, te brigadir u mirovini Hans Wegmuller, urednik švicarskog vojnog časopisa ASMZ

urednik časopisa Slovenska vojska, a danas savjetnik u Odjelu za strateške komunikacije te brigadir u mirovini Hans Wegmuller, urednik švicarskog vojnog časopisa ASMZ (Allgemeine Schweizerische Militarzeitschrift). Novo je vodstvo najavilo daljnje angažiranje na promociji EMPA udruženja, redizajnu i novom vizualnom identitetu web-stranice u svrhu bolje prepoznatljivosti i dostupnosti, stavljanje težišta na pristupanje članstvu zemalja balkanske i baltičke regije te južne Europe i Velike Britanije, intenzivniju suradnju sa zemljama nečlanicama (SAD, Kanada i Australija), suradnju s medijskim

centrima zemalja NATO-a i EU-a te Međunarodnom novinarskom federacijom...jednom riječju jače povezivanje i omogućavanje jednostavnije i otvorenije komunikacije u području vojnih medija i šire upoznavanje s EMPA-om kao udruženjem koje okuplja relevantne sugovornike i stručnjaka iz područja vojske i medija.

Odlučeno je i da se kongres iduće godine održi u Češkoj u Pragu u sklopu međunarodne izložbe napredne tehnologije "Future Soldier Exhibition and Conference" na kojoj

Izložba i prezentacija proizvoda nekoliko švicarskih tvrtki obrambene industrije koje su najveći i najvažniji partneri u opremanju švicarskih Oružanih snaga

Oružanih snaga: General Dynamics - proizvođač je borbenih sustava i raketa te oklopnih vozila za različite namjene, Rheinmetall defence - prezentirao je široku ponudu streljiva različitih kalibara, Thales - dugogodišnji je proizvođač simulatora za različite namjene, RUAG je predstavio proizvodnju borbenih i oklopnih vozila te sustava za njihovu zaštitu i Victorinox - proizvođač je široke lepeze poznatih švicarskih džepnih i vojnih noževa.

A DO NOVIH SPOZNAJA

Proizvodi švicarske obrambene industrije nadaleko su poznati i priznati, a ponuda visokoprecizne tehnologije i neprestano ulaganje u razvoj doveli su do toga da švicarska obrambena industrija danas pokriva gotovo sva područja zaštitne i obrambene tehnologije. Među najvažnijim proizvodima su sigurnosni sustavi i oprema, oružje, oklopna vozila, avioni za obuku, komunikacijski sustavi, kriptotehnologija za prijenos osjetljivih podataka, sustavi za preživljavanje, nadzor i lociranje, simulacijski sustavi za vozila, helikoptere i uporabu oružja te radarski sustavi.

U zračnoj bazi u Emmenu nalaze se pilotska škola te simulatori za obuku

će, prema najavama, sudjelovati i nekoliko izlagača iz Hrvatske. Nastavit će se i sa stručnim putovanjima članova udruženja između dva kongresa, a ovogodišnje je održano u Norveškoj u Narviku tijekom kolovoza. Na kraju službenog dijela sastanka dodijeljena je i nagrada za najbolji novinarski članak objavljen u nekom od vojnih časopisa u članstvu EMPA-e. Nagrada je ove godine pripala poljskoj novinarki Agnieszki Pytko za objavljeni razgovor s fotografom bogatog profesionalnog iskustva iz misija i borbenih operacija.

U nastavku je održana izložba te prezentacija proizvoda pet švicarskih tvrtki obrambene industrije koje su najveći i najvažniji partneri u opremanju švicarskih

Dio spomenute tehnologije i naoružanja imali smo prigode vidjeti i tijekom posjeta vojnom poligonu i obučnom središtu kopnenih snaga u St. Luzisteigu gdje se provodi obvezna trotjedna godišnja obuka pričuvnog sastava te višetjedna temeljna obuka mladih vojnika. Ovim središtem godišnje prođe 15.000 vojnika, a sva je obuka temeljena na *live fire trainingu* tzv. živim simulacijama. Simulatori omogućuju borbenu obuku u stvarnim uvjetima, sve je oružje integrirano u sustav praćenja, prati se svaki pogodak i svaki pokret na terenu iz operativnog središta i analiziraju pogreške. Specifičnost je središta da instruktori moraju voditi računa da na obuku dolaze vojnici iz različitih kantona Švicarske te se ona provodi na njemačkom, francuskom i talijanskom jeziku

Domaćini kongresa boravak stranih vojnih medija iskoristili su i za predstavljanje svojih zračnih snaga te je posjet idućeg dana nastavljen obilaskom zračne baze u Emmenu, inače jednoj od četiri zračne baze, u kojoj je nalazi i pilotska škola te simulatori na kojima se provodi obuka mladih pilota. Za obuku rabe avione Pilatus PC-7, PC-9 i PC-21, i ove godine školuju sedam kandidata za borbene pilote. Inače, švicarske zračne snage trenutačno imaju u sastavu 33 borbeno

U obučnom središtu kopnenih snaga u St. Luzisteigu provodi se obvezna trotjedna godišnja obuka pričuvnog sastava te višetjedna temeljna obuka mladih vojnika. Sva je obuka temeljena na *live fire trainingu* tzv. živim simulacijama. Simulatori omogućuju borbenu obuku u stvarnim uvjetima, sve je oružje integrirano u sustav praćenja, prati se svaki pogodak i svaki pokret na terenu iz operativnog središta i analiziraju pogreške

aviona F/A-18 Hornet i pedesetak lovaca tipa F-5 Tigers koje bi dijelom trebali zamijeniti novim borbenim zrakoplovom, a odluka bi trebala biti donijeta do kraja godine. Sve zrakoplove švicarskog OS-a održava tvrtka RUAG te je nastavak naše aktivnosti zaokružen posjetom pogonu RUAG Defence smještenom u gradiću Thun, no ovaj proizvodni pogon kompanije usmjeren je na proizvodnju i održavanje raznih vrsta borbenih oklopnih vozila i njihovu zaštitu.

Na kraju možemo samo ustvrditi da je kongres svakom sudioniku pružio nove spoznaje i nova iskustva i još je jedan u nizu koji potvrđuje da se samo međusobnim razumijevanjem i poštivanjem različitosti može ostvariti suradnja koja je na području vojnih medija zaista neprocjenjiva. ■

Švicarske Oružane snage po mnogočemu su specifične i njihov ustroj i funkcioniranje teško da je moguće usporediti s vojnim ustrojima zemalja u okruženju. Ta specifičnost se ogleda u tome da je švicarski vojnik zapravo građanin u odori, a što znači da je svaki građanin obavezan služiti u vojsci tri tjedna godišnje i nakon toga se ponovno vraća u civilni život i na radno mjesto. Mladi vojnici koji tek ulaze u sustav svoju temeljnu obuku prolaze tijekom 21 tjedna u jednom od četiri središta za obuku ovisno o specijalnostima. Nakon toga tijekom idućih 6-7 godina obvezni su polaziti 19-dnevne tečajeve osvježavanja (spomenuta tri tjedna), a potom su idućih 3-4 godine u pričuvnim snagama. Danas švicarske Oružane snage imaju ukupno 220.000 vojnika, od toga je 120.000 aktivnih snaga, oko 20.000 ih trenutačno prolazi temeljnu obuku, a oko 80.000 je pričuvnih snaga. Švicarske OS su trenutačno u tijeku transformacije i očekuje ih smanjenje na oko 100.000 vojnika što je uvjetovano i limitiranim proračunom i svakako ih očekuje izazovno razdoblje prilagodbe da bi zadržali sposobnosti na dostignutoj razini.

Položeni vijenci u prigodi obilježavanja blagdana Svih svetih i Dušnog dana

Foto: Vlada RH

U prigodi obilježavanja blagdana Svih svetih i Dušnog dana 1. studenoga najviša državna izaslanstva predvođena predsjednikom RH Ivom Josipovićem, predsjednicom Vlade Jadrankom Kosor te potpredsjednikom Hrvatskog sabora Vladimirom Šeksom, položila su vijence i zapalila svijeće na zagrebačkom groblju Mirogoj.

Premijerka Jadranka Kosor je s izaslanstvom Vlade u kojem se nalazio i ministar obrane Davor Božinović, položila vijence i zapalila svijeće kod spomenika Glas hrvatske žrtve - Zid boli, kod Središnjeg križa u Aleji poginulih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, kod Središnjeg križa na Mirogoju, te na grobu prvog hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana. Vijence je položilo

i zapalilo svijeće i izaslanstvo Oružanih snaga koje je predvodio zamjenik načelnika GS OSRH-a za planove i resurse general-pukovnik Slavko Barić, a u čijoj pratnji su bili i zapovjednik HKoV-a general-bojnik Dragutin Repinc i zapovjednik HRZ-a i PZO-a brigadni general Dražen Šćuri.

Izaslanstvo Oružanih snaga predvođeno načelnikom Uprave za personalne poslove, brigadirom Ivicom Kinderom, položilo je vijence i zapalilo svijeće i na Zajedničkoj grobnici za neidentificirane žrtve iz Domovinskog rata na Krematoriju. OJI

I na gradskom groblju Miroševac u polaganju vijenaca u spomen svih žrtava iz Domovinskog rata sudjelovala su izaslanstva MORH-a, MUP-a, grada Zagreba, područnog Odjela za poslove obrane Zagreb i predstavnici udruga iz Domovinskog rata. Uz počasnu desetinu sastavljenu od pripadnika HRZ-a i PZO-a i pripadnika MUP-a, vijenac su položili ravnatelj Hrvatskog vojnog učilišta general-bojnik Mirko Šundov i zapovjednik HRZ-a i PZO-a brigadni general Dražen Šćuri, kao izaslanici MORH-a. U svojstvu izaslanika MUP-a vijenac je položio zamjenik načelnika PU Zagrebačke Mihael Varga, u ime područnog Odjela za poslove obrane Zagreb Zoran Šplajt, a u ime grada Zagreba vijenac je položio Zvonimir Šoštar.

Počast žrtvama iz Domovinskoga rata uz polaganje vijenaca odana je počasnom desetinom i sviranjem mirozova.

Misa za poginule branitelje u crkvi Sveta Mati Slobode

Misa zadušnica u spomen na sve poginule hrvatske branitelje služena je na Dušni dan, 2. studenoga u crkvi Sveta Mati Slobode na zagrebačkom Jarunu. Na misi su bili ministar obrane Davor Božinović, izaslanik načelnika GS OSRH-a njegov zamjenik general-pukovnik Slavko Barić, državni tajnik u Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti Zoran Komar, zamjenik glavnog ravnatelja policije Dražen Vitez, članovi obitelji poginulih, zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja te brojni drugi koji su i ovom prigodom došli odati počast braniteljima koji su za Hrvatsku dali ono najvrednije - svoje živote. U koncelebraciji s vojnim dekanima i kapelanima te drugim svećenicima misu je predslavio vojni ordinarij mons. Juraj Jezerinac. "Na ovoj svetoj misi", kazao je monsijor Jezerinac, "posebno se molimo za one koji su stali na početku agresije na branik domovine, za poginule u Domovinskom ratu. Mi ne možemo zaboraviti jer bi to bio znak nezahvalnosti i neoprostivi povijesni promašaj, a svijest i osjećaj zahvalnosti prema njima je obveza plemenite duše". Monsijor Jezerinac je kazao i da je njihova žrtva zalag naše sretno

Snimio Davor KIRIN

budućnosti te da smrt nije posljednja riječ u ljudskoj sudbini jer je čovjek stvoren za vječni život. Nakon mise izaslanstvo MORH-a, MOBMS-a i MUP-a koje je predvodio ministar obrane Davor Božinović počast poginulim braniteljima odalo je paljenjem svijeća i polaganjem vijenca na spomenik Pieta Croatica u sklopu crkve Sveta Mati Slobode. Leida PARLOV

Lada PULJIZEVIĆ, snimio Davor KIRIN

Scenarijem dvostrane vježbe definirana su dva cilja koja je bilo potrebno ispuniti: jedna skupina sudionika je radila na infiltraciji i izviđanju ciljeva u protivničkom području, dok je zadaća druge, njima suprotstavljene skupine, bila borba protiv ubačenih diverzantsko-terorističkih skupina...

TRAG

Na poligonu Gakovo od 19. do 21. listopada održana je vježba Trag Izvidničke satnije Gardijske oklopno-mehanizirane brigade (GOMBR). Ovo je, nakon vježbe koja je u svibnju održana u Gašincima, druga takva vježba ove godine.

U vježbi su, uz izvidnike, sudjelovali i pripadnici saniteta te Satnije veze Gardijske oklopno-mehanizirane brigade, a svi sudionici prošli su sve planirane faze vježbe. Tako su prvoga dana i u pripremnom dijelu sudionici upoznati sa zamišljenom zadaćom i situacijom te provedbom vježbe i logistikom. Scenarijem dvostrane vježbe definirana su dva cilja koja je bilo potrebno ispuniti: jedna skupina sudionika je tako radila na infiltraciji i izviđanju ciljeva u protivničkom području, dok je zadaća druge, njima suprotstavljene skupine, bila borba protiv ubačenih diverzantsko-terorističkih skupina. I za jedne, i za druge, pripremni dio obuhvatio je brojne aktivnosti i planiranja, od analize informacija o neprijatelju, naseljenim mjestima i prometnicama, očekivane meteorološke situacije, prosudbe terena, zapreka, reljefnih i vegetacijskih obilježja te izrada maketa terena u pijesku pa do definiranja ključnih područja terena čija fizička ili paljbena kontrola daje prednost onome tko ih nadzire.

Kada je, konačno, sljedećeg dana u jutarnjim satima započeo onaj dinamičniji dio vježbe koji se odvijao po šumama poligona Gakovo, novinarska ekipa odjednom se našla pred problemom – činilo se, naime, kao da nigdje nikoga nema i kao da se baš ništa ne događa. “To je tako kad dođete na vježbu izvidnika”, govori voditelj vježbe, poručnik Berislav Petrinović dok se za njim provlačimo kroz šumski gustiš, pa zatim objašnjava: “Vježba traje, ljudi su tu, oko vas – ali, ako vi vidite izvidnika, onda to znači da on nije dobro obavio svoj posao. Oni moraju biti nevidljivi.” A koliko su dobri ti izvidnici koje imamo mogli smo, kao novinari, shvatiti onda kad smo usred ničega, na pustoj livadi s tek nešto višom travom, zamalo stali na jednoga od njih. Nepomičan, stopio se s okolnim busenjem, činilo se kao da ne trepće. Ne znaš da je tu, dok se na njega ne spotakneš. Poručnik Petrinović se smije iznenađenju koje je maskirani izvidnik izazvao, a onda odmah objašnjava: “Ovakve su vježbe važne, ali za izvidnike je posebno važan kontinuiran, svakodnevni rad i usavršavanje. Iskustvo i vještine naših pri-

Izrada maketa terena u pijesku

“Ovakve su vježbe važne, ali za izvidnike je posebno važan kontinuiran, svakodnevni rad i usavršavanje. Ova je vježba bila u potpunosti usklađena s NATO standardima i pridonijela je povećanju razine znanja i vještina koje su nužne za kvalitetnu provedbu izvidničkih zadaća”, istaknuo je voditelj vježbe poručnik Berislav Petrinović.

U vježbi su, uz izvidnike, sudjelovali i pripadnici saniteta te Satnije veze Gardijske oklopno-mehanizirane brigade, a svih njezinih 48 sudionika prošlo je sve planirane faze vježbe

padnika prepoznati su i u misijama u kojima sudjeluju pripadnici OSRH-a, među stranim partnerima.”

Zadnjeg dana vježbe provedena je planirana analiza, a njezin voditelj, poručnik Berislav Petrinović, istaknuo je da je iznimno zadovoljan pripremama, moralom i angažmanom svih sudionika vježbe te suradnjom sa svima koji su u organizaciji sudjelovali. “Ova je vježba bila u potpunosti usklađena s NATO standardima i pridonijela je povećanju razine znanja i vještina koje su nužne za kvalitetnu provedbu izvidničkih zadaća”, rekao je na kraju poručnik Petrinović. ■

Lada PULJIZEVIĆ, snimio Tomislav BRANDT

UDAR – 11

Udar - 11 je vježba ocjenjivanja spremnosti postrojbi HKoV-a deklariranih za sudjelovanje u mirovnim operacijama i misijama NATO-a. U ovogodišnjoj je vježbi sudjelovalo oko 500 sudionika, pripadnika Gardijske motorizirane brigade, Inženjerijske pukovnije Zapovjedništva za obuku i doktrinu (ZOD), Bojne NBKO i Vojne policije

Vojna vježba Hrvatske kopnene vojske Udar - 11 održavala se od 19. do 28. listopada na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" Slunj.

Udar - 11 je vježba ocjenjivanja spremnosti postrojbi HKoV-a deklariranih za sudjelovanje u mirovnim operacijama i misijama NATO-a. Ovakvo ocjenjivanje provodi se u skladu s obvezama koje proizlaze iz Ciljeva snaga HKoV-a i NATO-ova Integracijskog radnog programa (IWP), a svrha je vježbe priprema snaga HKoV-a za sudjelovanje u združenom i multinacionalnom okruženju. Direktor vježbe bio je zapovjednik Gardijske motorizirane brigade brigadni general Mladen Fuzul.

Vježbovnim su aktivnostima na slunjskom poligonu 25. listopada nazočili načelnik Glavnog stožera

OSRH-a, general-pukovnik Drago Lovrić, zamjenik načelnika GS OSRH-a za operacije kontra-admiral Zdenko Simičić, zapovjednik HKoV-a general-bojnik Dragutin Repinc i drugi gosti.

Vježba Udar je prvi put održana 2010. godine, a ove godine u njoj je bilo oko 500 sudionika, pripadnika Gardijske motorizirane brigade, Inženjerijske pukovnije Zapovjedništva za obuku i doktrinu (ZOD), Bojne NBKO i Vojne policije. ■

General Michele Torres posjetio Ministarstvo obrane

Radi boljeg upoznavanja sa svakom zemljom potpisnicom Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja general-bojnik Michele Torres posjetio je 25. listopada Republiku Hrvatsku. Naime, u srpnju je obavljena primopredaja dužnosti osobnog izaslanika predsjedavajućeg OESS-a zaduženog za provedbu Članka IV. Aneksa IB Daytonskog sporazuma (Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja - SSKN) između brigadnog generala Constanza Peririota i general-bojnika Michele Torresa.

Tijekom boravka u Hrvatskoj bio je u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija i Ministarstvu obrane. U sklopu posjeta MORH-u general Torres je sa svojim pomoćnicima bio u Službi za nadzor naoružanja (Hrvatsko verifikacijsko središte), a zatim ga je primio i ravnatelj Uprave za obrambenu politiku Dragan Lozančić.

U Hrvatskom verifikacijskom središtu (HVS) general Torres je razgovarao s načelnikom Središta brigadnim generalom Zdravkom Jakopom, koji mu je ukratko predstavio rad HVS i dosadašnja iskustva Hrvatke u primjeni SSKN-a. General Jakop je istaknuo potporu radu Ureda osobnog izaslanika za Članak IV, te naglasio veliku opredijeljenost Hrvatske u provedbi SSKN-a,

General Torres u Hrvatskom verifikacijskom središtu sastao se s načelnikom Središta generalom Zdravkom Jakopom

ali isto tako i budućih sporazuma o nadzoru konvencionalnog naoružanja na europskom kontinentu.

U sljedećem razdoblju general Torres nastavlja s obilaskom svih ostalih zemalja članica SSKN-a, pa su tako predviđeni posjeti Podgorici, Sarajevu i Beogradu. VERIFIKACIJSKO SREDIŠTE

Radionica o carinskim postupcima i izdavanju dozvola

U Središtu za sigurnosnu suradnju (RACVIAC) je od 25. do 27. listopada održana radionica pod nazivom "Usklađivanje nacionalnih carinskih procedura i postupaka izdavanja dozvola vezanih uz postupanje s konvencionalnim naoružanjem i robom s dvostrukom namjenom". Radionica je organizirana u suradnji s OESS-ovim Centrom za prevenciju sukoba.

sigurnosti UN-a i OESS-ova Dokumenta o malom i lakom naoružanju iz 2000. godine.

Otvarajući radionicu, a imajući u vidu veliko zanimanje koje je ova aktivnost izazvala, direktor RACVIAC-a, veleposlanik Nikola Todorčevski, istaknuo je da RACVIAC u suradnji s OESS-om treba provoditi radionice na ovu temu na redovitoj godišnjoj osnovi, u svrhu jačanja nacionalnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu te smanjenja proliferacije i zloupotrebe malog i lakog oružja i roba s dvostrukom namjenom, a čime bi se izravno pridonijelo poboljšanju stabilnosti, sigurnosti i razvoju u istočnoj i jugoistočnoj Europi.

Radionici je nazočilo više od 60 sudionika: carinskih službenika, inspektora i službenih osoba ovlaštenih za izdavanje dozvola, iz gotovo 20 zemalja. Predavači su bili predstavnici OESS-a, službenici nacionalnih institucija zaduženih za kontrolu izvoza iz Albanije, Hrvatske, Italije, Njemačke, SAD-a, Švicarske i Turske, neovisni stručnjaci iz Francuske i Velike Britanije, te predstavnik Centra za kontrolu malog i lakog oružja za istočnu i jugoistočnu Europu (SEESAC).

Inače, ova prva aktivnost RACVIAC-a na temu kontrole uvoza i izvoza robe s dvostrukom namjenom i konvencionalnog naoružanja je zainteresirala sve zemalje u regiji, a i šire, tako da se prvi put u posljednjih nekoliko godina RACVIAC našao u situaciji da mora odbiti određene nominacije i ograničiti broj predstavnika iz pojedine zemlje. Marija ČIČAK

Snimio Ivan IVNIK

Organizirana je u svrhu poboljšanja razmjene informacija između carinskih službi i ureda za izdavanje dozvola na međunarodnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, da bi se pospješila borba protiv nedopuštene trgovine oružjem i robom s dvostrukom namjenom, u skladu s Rezolucijom 1540 Vijeća

Austrijski predsjednik zahvalio hrvatskoj posadi helikoptera

Uoči nacionalnog blagdana Republike Austrije, austrijski je predsjednik Heinz Fischer primio 25. listopada u Hofburgu predstavnike Vojnodiplomatskog zbora koji čine vojni izaslanici iz 52 zemlje. Zahvalio je zemljama s kojima se odvija suradnja na obrambenom planu, a prezentacijom EU Borbene skupine u sklopu velikog taktičko-tehničkog zbora na Heldenplatzu (Trgu heroja) uz sudjelovanje dijela OS Njemačke, Češke, Irske, Litve i Hrvatske, upravo je želio staviti naglasak na tu

suradnju. U ime Vojnodiplomatskog zbora kao doajen, zahvalio je hrvatski vojni izaslanik brigadir Tihomir Herceg, koji je istaknuo da današnji svijet zahtijeva jaču dimenziju međunarodne suradnje i solidarnosti, u čemu Republika Austrija i njezine oružane snage daju važan doprinos. Heinz Fischer je obišao štandove taktičko-tehničkog zbora, koji je ove godine vidjelo oko 650.000 posjetitelja te tom prigodom posebno zahvalio posadi helikoptera Mi-171Sh. OJI HRZ

Izaslanstvo HRZ-a i PZO-a posjetilo bazu u Kecskemetu

Izaslanstvo HRZ-a i PZO-a pod vodstvom pukovnika Roberta Hufa u sklopu bilateralne vojne suradnje posjetilo je 27. listopada 59. zrakoplovnu bazu i Eskadrilu borbenih aviona "Puma" u Kecskemetu u Republici Mađarskoj. Tom su prigodom vođeni razgovori o *Air policingu*, a zapovjednik 59. zrakoplovne baze brigadni general Nandor Kilian istaknuo je mogućnost nastavka dobre suradnje Mađarskog ratnog zrakoplovstva i HRZ-a i PZO-a, posebno pripadnika eskadrila borbenih aviona. OJI HRZ

Zapovjednik HRM-a na 20. međunarodnom simpoziju pomorskih sila

Zapovjednik Hrvatske ratne mornarice kontraadmiral Ante Urličić sudjelovao je potkraj listopada na 20. međunarodnom simpoziju pomorskih sila u Newportu (Rhode Island, SAD).

Ovogodišnji je simpozij okupio 115 pomorskih zemalja čiji su predstavnici zapovjednici ratnih mornarica, zapovjednici obalnih straža i visoki vojni predstavnici. Tema je ovogodišnje multilateralne aktivnosti "Sigurnost i napredak kroz pomorsko partnerstvo" kako bi stvorili i učvrstili rješe-

nja unutar globalne mreže pomorskih nacija tako da se djelotvorno suoče sa zajedničkim izazovima i prijetnjama unutar pomorskog područja.

Regionalne seminarske radne skupine raspravljale su o situacijama u pojedinim regijama koje uključuju procjenu trenutnog stanja pomorske sigurnosti, pomorsku obrambenu asistenciju te mogućnosti združenog odgovora. Zapovjednik HRM-a sudjelovao je u radu regionalne seminarske radne skupine koju su činili predstavnici pomorskih zemlja

smještenih na Sredozemnom, Kaspijskom i Crnom moru. Unutar radne skupine, zemlje Jadranskog mora raspravljale su o Virtualnom regionalnom središtu za nadzor pomorskog prometa (V-RMTC- Virtual Regional Maritime Traffic Control) te o regionalnoj suradnji i zajedničkom uvježbavanju snaga.

Zapovjednik HRM-a tijekom simpozija sastao se sa zapovjednikom ratne mornarice Republike Finske kontraadmiralom Veli-Jukkaom Pennalaom uoči predstojećeg posjeta toj mornarici. Kontraadmiral Urličić sastao se i s admiralom Markom Stanhopeom, Prvim lordom mora (First Sea Lord) i načelnikom mornaričkog stožera Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske s kojim je razgovarao o mogućnosti realizacije posjeta Hrvatskoj ratnoj mornarici u 2012. godini. Admiral Vladimir Sergejevič Visockij, zapovjednik ruske ratne mornarice u razgovoru s kontraadmiralom Urličićom iskazao je zanimanje za bilateralnu vojnu suradnju s Hrvatskom ratnom mornaricom te također najavio mogući posjet HRM-u početkom 2012. godine. OJI HRM

Vijesti,
aktualnosti,
zanimljivosti
iz policijskog rada
čitajte na:

Treći od četiri višenamjenska odobalna ophodna broda klase Holland započeo je 27. rujna seriju desetodnevni brodograđevnih pokusnih plovidbi i ispitivanja u Crnome moru.

Brod je prvi u klasi izgrađen u rumunjskom brodogradilištu Galati nizozemske tvrtke Schelde Naval Shipbuilding. Nova klasa odobalnih ophodnih brodova namijenjena je

PRVI RUMUNJSKI OPV KLASSE HOLLAND

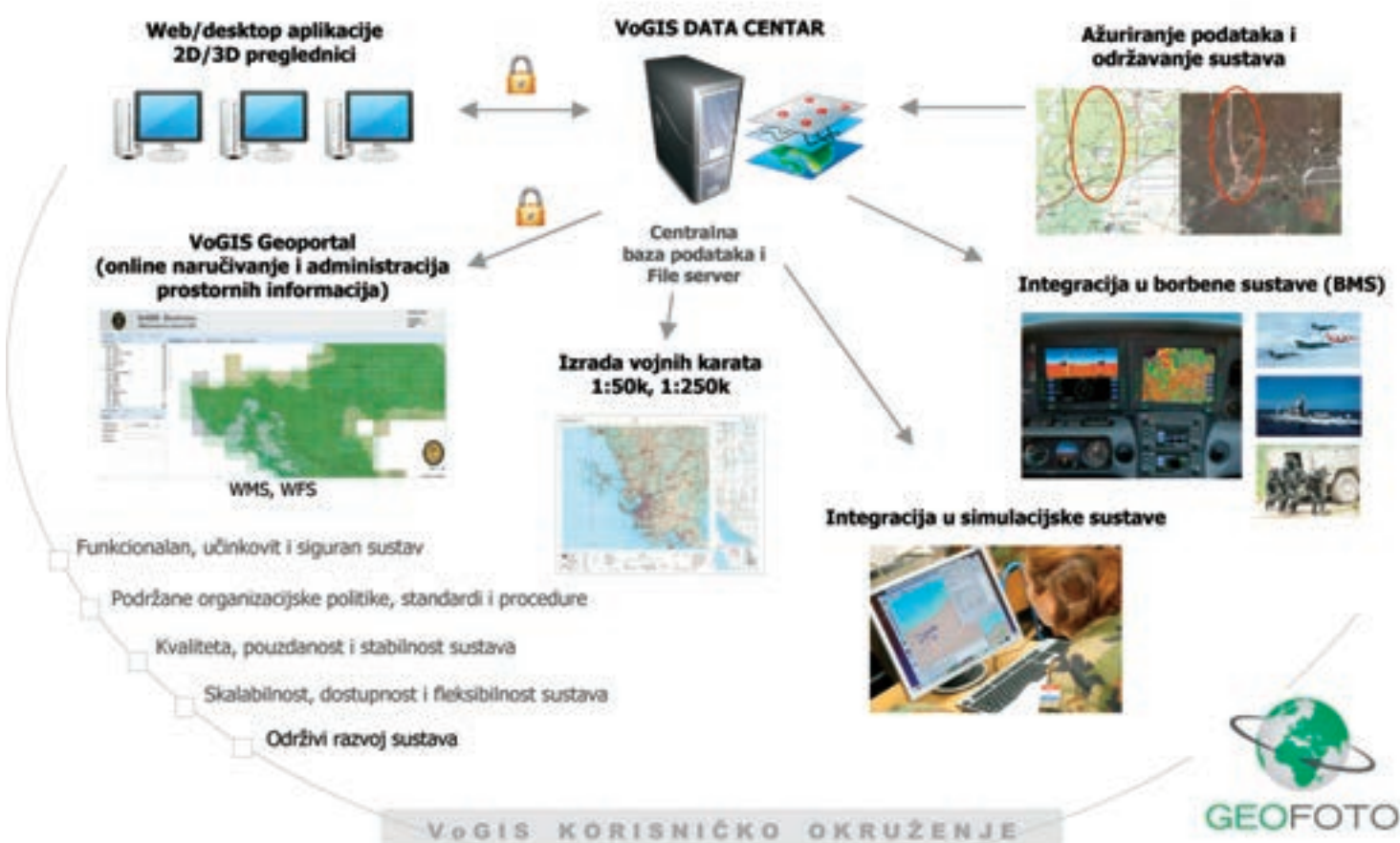
nizozemskoj Kraljevskoj ratnoj mornarici, a dostava je planirana u razdoblju 2011. - 2013. Osnovna namjena bit će im nadzor u nizozemskoj ekskluzivnoj ekonomskoj zoni te u vodama Nizozemskih Antila i Arube. Novi ophodni brodovi zamijenit će postojeće fregate klase Karel Doorman. Dostava trećeg broda u klasi imena Friesland (P842), primjereno terminskim planovima brodogradilišta, predviđena je za veljaču 2012.

U skladu s ugovorom, prva dva broda izgrađena su u nizozemskom brodogradilištu

u Vlissingenu, pri čemu su pojedine sekcije dostavljene iz Damenova brodogradilišta u Galatiju u Rumunjskoj. Prvi brod u istoimenoj klasi Holland (P840) dostavljen je nizozemskoj mornarici te je službeno ušao u operativnu službu u svibnju ove godine. Drugi brod u klasi, Zeeland (P841), također se nalazi na pokusnim plovidbama. Konstrukcija četvrtog broda imena Groningen (P843), kao i trećeg izgrađena je u rumunjskom brodogradilištu, pod nadzorom stručnjaka tvrtke Schelde.

M. PTIĆ GRŽELJ

Vojni geoinformacijski sustav – VoGIS – sustav usklađen s domaćim i međunarodnim normama u domeni geoinformatike te NATO standardima. Sustav se uspostavlja s ciljem uporabe prostornih slojeva kao temeljem za prikaz situacijskih izvješća, planova kriznih operacija, simulacija taktičkih i operativnih vježbi ili operativnih evidencija sredstava oružanih snaga.

AUSTRALIJA NARUČUJE DODATNI C-17A GLOBEMASTER III

Krajem rujna Australiji je dostavljen peti transportni avion C-17A Globemaster III, pa je australaska Vlada najavila da će uskoro američkom proizvođaču tvrtki Boeing uputiti narudžbu za dodatni šesti avion. Australsko kraljevsko ratno zrakoplovstvo (RAAF - Royal Australian Air Force) zahvaljujući inicijalnom ugovoru iz 2006. operater je na strateškom transporteru C-17A Globemaster III iako je bila razmatrana narudžba Airbusova A400M. Pri donošenju konačne odluke prevladale su činjenice kako Airbus A400M nije u mogućnosti prevoziti australske tenkove M1 Abrams, a i nije se moglo

ispoštovati potrebno vrijeme dostave aviona. S druge strane, C-17A bio je razmjerno brzo dostupan čime se moglo brzo odgovoriti australskim potrebama za potporom svojih postrojbi, posebice u Afganistanu.

Globemaster III pokreću četiri turboventilacijska motora Pratt & Whitney F117-PW-100 svaki potiska 180 kN, što omogućava prijevoz 77519 kilograma "korisnog tereta" odnosno 102 vojnika s opremom. Brzina krstarenja mu je 830 km/h, a može preletjeti 4482 km (C-17ER ima dolet od 5200 km).

I. SKENDEROVIĆ

Foto: RAAF

Švedski institut za istraživanje mira SIPRI predstavio je istraživanje o međunarodnoj trgovini borbennim avionima od 2005. do 2009. Riječ je o četverogodišnjem razdoblju s recentnim i preciznim podacima iz kojih se mogu iščitati trendovi na tom vrlo unosnom segmentu trgovine vojne opreme

TRŽIŠTE BORBENIH AVIONA

Zaključak SIPRI-jeva istraživanja o međunarodnoj trgovini borbennim avionima u razdoblju od 2005. do 2009. jest da borbeni avioni dominiraju međunarodnim tržištem oružja i vojne opreme. To potvrđuje podatak da je u tom razdoblju prodaja borbenih aviona iznosila 27 posto ukupne globalne prodaje oružja i vojne opreme. Kad se u izračun uvrsti i oprema koja prati prodaju aviona, a prodaje se odvojeno (rakete, bombe, elektronika, motori i slična oprema nužna za iskoristivost borbenih aviona) dođe se do udjela u globalnom tržištu oružja i vojne opreme od 33 posto.

Ako se tome doda još i udio prodaje ostalih aviona (školski, transportni i slično) te helikoptera, ukupan udio

zrakoplova u globalnoj trgovini oružjem prelazi 50 posto.

SIPRI je za potrebe istraživanja termin borbeni avion definirao kao avion s mlaznim motorom namijenjen za napad na ciljeve u zraku i na površini. U tu skupinu nisu uvrstili mlazne školsko-borbene avione kao što je Hawk, K8 ili M346.

Činjenica da borbeni avioni i oprema za njih čine trećinu globalne trgovine oružja i vojne opreme nije nova ni iznenađujuća. Tehnološki je razvoj posljednjih četrdesetak godina u obrambenom sektoru osobito vidljiv na području borbenih aviona. Svaka je nova generacija bila naprednija, sposobnija i upravo zbog toga naravno skuplja. To se neizbježno odrazilo na ukupan udio borbenih avio-

na u globalnoj trgovini. Današnji poslovi prodaje nekoliko desetaka borbenih aviona uz prateću opremu i oružje mjere se u milijardama dolara ili eura.

Zbog mogućnosti preciznog napada na udaljene ciljeve borbeni su avioni oružje s velikim učinkom te korisniku pružaju mnoštvo taktičkih mogućnosti. No oni su zbog visoke cijene i zahtjevnog održavanja i veliko opterećenje za obrambeni proračun.

Proizvođači

SIPRI navodi da samo jedanaest država proizvodi borbene avione. To su Kina, Francuska, Indija, Japan, Rusija, Švedska i SAD. Tomu treba pridodati i Veliku Britaniju, Italiju, Njemačku

i Španjolsku koji zajedno proizvode višenamjenski borbeni avion Eurofighter Typhoon II. Uz proizvođače na tržištu nastupaju i prodavači rabljenih aviona.

Dva najveća prodavača borbenih aviona jesu SAD i Rusija, što ne treba iznenaditi jer su te dvije države i najveći prodavači oružja općenito. Zanimljivo je promotriti ukupan dio borbenih aviona u ukupnom izvozu oružja i vojne opreme. Kod obje je države taj omjer sličan, tako Rusiji prodaja borbenih aviona čini 40, a SAD-u 39 posto ukupnog izvoza vojne opreme. Kad se tomu pridoda i udio oružja i opreme koji idu uz borbenne avione (oružje, elektronika i motori), taj se udio kod Rusije penje na 49 a kod SAD-a na 48 posto ukupne prodaje.

Za te dvije države izvoz je odgovoran za znatan dio proizvodnje borbenih aviona. Rusija i SAD su tijekom razdoblja 2005. do 2009. imali stalne veće ili manje narudžbe stranih kupaca koji su svoje potrebe za borbenim avionima zadovoljavali kod ta dva velika proizvođača.

SAD je tijekom promatranog razdoblja stranim kupcima prodao 331 novi borbeni avion tipa F-15, F-16 i F/A-18 u raznim inačicama. Istodobno je za potrebe vlastite vojske načinjeno 215 aviona, a za američke potrebe se rade i avioni F-22 koji se ne izvoze. Može se uočiti da je uz stabilnu domaću potražnju većina poslova za američke proizvođače aviona ostvarena na globalnom tržištu.

U Rusiji je taj razmjer još očitiji. Tako se računa da je Rusija u promatranom razdoblju stranim kupcima proдала 215 borbenih aviona Su-25, Su-27, Su-30 i MiG-29. Istodobno je za domaće potrebe izrađeno samo dvadesetak aviona, tako da se za rusku industriju borbenih aviona može reći da je u promatranom razdoblju živjela uglavnom od stranih narudžbi.

Analitičari SIPRI-ja vjeruju kako će sličan omjer stranog i domaćeg tržišta u slučaju SAD-a ostati i u bližoj budućnosti. Za Rusiju se predviđa jačanje domaće potražnje jer je ruska vojska pokrenula programe modernizacije, između ostalih i nabave novih naprednih borbenih sustava, uključivši i avione domaćih proizvođača.

Najbrojniji

Najbrojniji moderni borbeni avion je američki F-16 koji je načinjen u više od 4400 primjeraka, a rabi ga više od 20 država diljem svijeta. Velika korisnička baza, dostupni modernizacijski paketi koji omogućavaju unapređivanje i starijih aviona te povećanje njihovih operativnih mogućnosti, dokazanost u borbi čine ga zanimljivim širokom krugu kupaca.

Od 2005. do 2009. ukupno je na globalnom tržištu prodano 739 borbenih aviona, što je povećanje u odnosu na prošlo analizirano razdoblje od 2000. do 2004. kad je prodano 639 borbenih aviona.

Dio tržišta otpada i na prodaju rabljenih borbenih aviona. Tako je u razdoblju 2005. do 2009. ukupno prodano 256 rabljenih borbenih aviona što ukupnu prodaju novih i rabljenih podiže na ukupno 995 jedinica. Od 2000. do 2004. SIPRI je naveo ukupnu prodaju novih i rabljenih borbenih aviona od 938 jedinica. Vidi se da je u promatranom razdoblju tržište ustvari stabilno, uz povećanje prodaje novih u odnosu na rabljene avione u razdoblju od 2005. do 2009.

No, kod prodaje rabljenih nije bitna proizvodnja već posjedovanje, pa je i broj prodavača znatno veći, no tu je ipak riječ o manjim količinama letjelica. U navedenom su razdoblju rabljene borbene avione prodavali Francuska (13 aviona), Izrael (9 aviona), Rusija (4

aviona), Ukrajina (68 aviona), SAD (10 aviona).

Još ukupno 152 borbena aviona prodali su Belarus, Belgija, Bugarska, Češka, Gruzija, Jordan, Kirgistan, Libija, Nizozemska, Poljska, Singapur, Slovačka, Južna Afrika, Španjolska, Švicarska i Venezuela.

Od 2000. do 2004. prodano je ukupno 299 rabljenih borbenih aviona. Tržište novih i rabljenih borbenih aviona relativno je slično te se i u idućem razdoblju može očekivati stabilno globalno tržište.

Manji proizvođači

Manji proizvođači borbenih aviona, Japan, Kina, Francuska, Švedska i konzorcij Eurofighter (V. Britanija, Njemačka, Italija, Španjolska) imaju nejednaku situaciju i položaj na globalnom tržištu. Neki rade samo za domaće tržište kao što je to slučaj s Japanom. Neki uz domaće tržište, zadovoljavaju i potrebe stranih kupaca.

Kina se u posljednjih desetak godina profilira kao snažan proizvođač aviona, kako za domaće potrebe tako i za izvoz. Tako je od 2005. do 2009. Kina proдала 41 borbeni avion, riječ je o dva tipa: stariji avioni iz serije F-7 te novi tipa JF-17 koji su prodani Pakistanu. Iako postoji određeno zanimanje još nekih stranih kupaca za JF-17 ostaje činjenica da kineska industrija borbenih aviona znatno više radi za domaće tržište i to osobito borbeni avion nove generacije J-10. Kinesko ratno zrakoplovstvo provodi modernizaciju pa prema The Military Balance, izdanje za 2010. Kina u sastavu

Najmoderniji

Američki F-22 smatra se najmodernijim operativnim borbenim avionom današnjice. Razvoj je počeo još u doba Hladnog rata, u operativnoj se uporabi nalazi od 2005. Uz modernu elektroničku opremu i snažne motore koji mu omogućavaju superkrstarenje najpoznatija mu je značajka smanjena radarska zamjetljivost odnosno stealth a to postiže dobro promišljenim oblikom te uporabom naprednih tehnologija koje smanjuju radarsku zamjetljivost.

raznog zrakoplovstva ima više od 120 novih J-10. U razvoju je i novi projekt naprednog borbenog aviona 5. generacije označenog kao J-20. Kineska je industrija aviona u ekspanziji te će u budućnosti igrati veću globalnu ulogu nego danas.

Konzorcij Eurofighter je od 2005. do 2009. proizveo oko 150 aviona Eurofighter Typhoon II, najviše za potrebe članica konzorcija, a avion je prodan i stranim kupcima: Austriji (15 komada) i Saudijskoj Arabiji (72 komada).

Francuska je jedan od, povijesno gledano, većih izvoznika borbenih aviona još od 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća. U prošlosti je francuska industrija borbenih aviona često više radila za izvoz nego za domaće potrebe. No, u promatranom su razdoblju trendovi promijenjeni tako da je izvezeno 17 borbenih aviona Mirage 2000 dok je za domaće tržište načinjeno 65 borbenih aviona Rafale. Slučaj Francuske pokazuje da ni povijesno iskustvo i moderni borbeni avion ne moraju biti dovoljan razlog za osvajanje narudžbi na,

očito, čudljivom i nesigurnom globalnom tržištu borbenih aviona. Švedska ima dugu tradiciju u proizvodnji borbenih aviona, a tijekom razdoblja 2005. do 2009. načinjeno je 60 aviona JAS-39 Gripen, od toga 37 za izvoz. Povijesno gledano, Švedska je uglavnom proizvodila borbene avione za vlastite potrebe, i rijetko ih je izvozila. Novi Saab JAS-39 Gripen preokrenuo je taj trend te je prodan Češkoj, Mađarskoj, Južnoj Africi i Tajlandu.

Indija razvija laki borbeni avion Tejas i planira ga uvesti u uporabu indijskog ratnog zrakoplovstva. Zasad nema naznaka moguće prodaje stranim kupcima. To je inače standardna japanska praksa, iako imaju razvijenu obrambenu industriju te proizvode pješačko oružje, tenkove, borbena vozila na kotačima i gusjenicama, brodove i podmornice, elektroničku opremu, avione i drugo oružje ništa ne nude za izvoz te su orijentirani isključivo na domaće tržište.

Za dvije najveće države proizvođače borbenih aviona izvoz na strana tržišta čini

znatan dio njihova ukupnog izvoza vojne opreme. S obzirom na to da je uglavnom riječ o skupim proizvodima ugovori o prodaju su često vrlo visoki u novčanim iznosima. Iako svi proizvođači razvijaju borbene avione za potrebe domaćeg tržišta većina ih nastoji ostvariti i prodaje stranim kupcima da tako smanje troškove razvoja i proizvodnje. Takve se prodaje obično nastoje pojačati dobrim uvjetima industrijske suradnje (offseta), jačanjem bilateralnim odnosa prodavača i kupca te brзом dostavom naručenih letjelica.

Proizvođači modernih borbenih aviona su redovito velike tvrtke jer jedino one imaju dovoljno financijske, tehnološke i ljudske snage za razvoj skupog i kompleksnog proizvoda te pokretanje proizvodnje koja traži brojnu visokostručnu radnu snagu. Taj zatvoreni krug u startu traži snažnu tvrtku koja uopće može razviti i započeti proizvoditi kompleksan proizvod kao što je moderan borbeni avion. No, njihova velika ulaganja se u konačnici mogu isplatiti jer

Izbor prodaje borbenih aviona od 2005. do 2009.

Kupac	Prodavač	Broj i tip aviona	Vrijednost (USD)
Australija*	SAD	24 F/A-18E	4,8 milijardi
Indija	Rusija	40 Su-30MKI	1,5-1,6 milijardi
Južna Koreja*	SAD	21 F-15K	2,3 milijardi
Maroko*	SAD	24 F-16C Block 50	2,4 milijardi
Pakistan	SAD	18 F-16C Block 50	1,5 milijardi
Saudijska Arabija	Velika Britanija	72 Eurofighter	6-7 milijardi
Singapur	SAD	12 F-15E	1 milijarda
Tajland	Švedska	6 JAS-39 Gripen	490 milijuna
Turska	SAD	30 F-16C Block 50	1,8 milijardi
Vijetnam	Rusija	8 Su-30 MKK	500 milijuna

* U vrijednost posla uključuje i značajnu količinu oružja i opreme

Izvor: International transfer of combat aircraft 2005-2009, SIPRI, November 2010

proizvođača borbenih aviona je malo a kupaca je dovoljno da se proizvođačima ipak može isplatiti pokretanje skupog razvoja i kompleksne proizvodnje.

Kupci

Od 2005. do 2009. ukupno su 44 države uvezle borbene avione. Iako postoji određena korelacija između ukupne kupnje vojne opreme i velike kupnje aviona to nije uvijek slučaj. To najbolje potvrđuje slučaj Kine koja je, prema SIPRI-jevim analizama, najveći uvoznik oružja. Unatoč tome, udio borbenih aviona u ukupnom uvozu vojne opreme je manji od 20 posto. Rezultat je to kineske snažne domaće industrije borbenih aviona pa dobar dio svojih potreba zadovoljava vlastitom proizvodnjom.

S druge strane, Indija kao drugi najveći kupac naoružanja i vojne opreme više od 50 posto ukupnog uvoza rezervirala je za borbene avione. To je zato što je Indija tek odnedavno počela jačati vlastitu industriju borbenih aviona te upravo dovršava prvi domaći moderni borbeni avion Tejas. Potrebe za modernim avionima zadovoljava uvozom, a kako je trenutačno u tijeku znatna modernizacija indijskog ratnog zrakoplovstva koja se obavlja nabavama iz inozemstva nije čudno da je udio borbenih aviona u ukupnom vojnom uvozu dominantan.

MIГ-29

Ruski aduti

Ruska avionska industrija posljednjih dvadesetak godina solidne izvozne rezultate ostvaruje prodajom dva najpoznatija ruska borbeni aviona: Su-27 i njegovih izvedenica te MiG-29 i njegovih izvedenica. Ti su avioni u uporabi od ranih osamdesetih godina prošlog stoljeća kad su uvedeni u tadašnje RZ bivšeg SSSR-a, a do danas su prošli brojne modernizacije i unapređenja koje ih i dalje čine zanimljivim kupcima diljem svijeta.

Taj će se trend nastaviti jer Indija trenutačno provodi natječaj MMRCA odnosno Medium Multi-Role Combat Aircraft (odnosno srednji višenamjenski borbeni avion) kojim se traži 126 borbenih aviona čija je procijenjena vrijednost 12 milijardi dolara. Planirano uvođenje domaćeg Tejasa te suradnja s Rusijom na razvoju novog lovca pete generacije, projekt Suhoj T-50 PAK FA, značit će jačanje domaće proizvodnje pa u razdoblju od 10 godina treba očekivati veći oslonac Indije na domaću proizvodnju modernih borbenih aviona.

Osim Indije Ujedinjeni Arapski Emirati i Izrael su također veći uvoznici borbenih aviona te je i kod njih udio borbenih aviona u ukupnom uvozu vojne opreme veći od 50 posto.

Gledano brojčano, najveći uvoznik borbenih aviona od 2005. do 2009. bila je Indija sa 115, i Ujedinjeni Arapski Emirati sa 108 borbenih aviona. Slijedi Izrael s 82, Grčka s 51, Poljska s 48 te Kina s 45 uvezenih borbenih aviona.

Kupnja rabljenih aviona također je obrađena u izvješću, a u navedenom razdoblju najveći kupac bio je Jordan s 36 borbenih aviona. Listu kupaca rabljenih borbenih aviona nastavljaju Jemen i Sirija s po 33 aviona svaka, Brazil s 25 i Čile s 18 rabljenih aviona. ■

Su-27

Brazilske tendencije u nabavi i offset programima stavljaju veliki naglasak na vlastitu proizvodnju i transfer tehnologije. Nacionalni cilj je stimulirati kapacitete nacionalne vojne i namjenske industrije, posebice dijela vezanog za izvoz

BRAZILSKA EKSPANZIJA

Federalna Republika Brazil planirala je potrošiti najmanje 82 milijarde američkih dolara za nabavu oružja i vojne opreme od 2010. do 2014. Cilj je postavljen u Strategiji nacionalne obrane, usvojenoj 2008. Zbog provedbe plana Brazil je pokrenuo proces goleme obnove vojne infrastrukture te zamjene naoružanja i vojne opreme kojima je rok uporabe već istekao ili će uskoro isteći. Porast potrošnje je protivan ponašanju prethodnih brazilskih vlada koje nisu bile voljne dati znatniju financijsku potporu. Vjerojatno je to bio odgovor na godine pod vojno-diktatorskim sustavom koji je okončao 1985.

Brazil se sada prilagođava svojoj ulozi nove i sve značajnije svjetske sile. Ima

velika nacionalna bogatstva i potrebe, te želi zaštititi novootkrivene rudne i mineralne resurse. Poraslo im je i nacionalno samopouzdanje na globalnoj razini. Ove društveno-političke prilike postavile su Brazil u samo središte interesa svjetskih proizvođača naoružanja i vojne opreme. No, poslovanje na brazilskom tržištu je sve drugo negoli jednostavno.

Problemi i predstojeći izazovi

Kako bi se u potpunosti osiguralo povećanje proračunskog dijela *kolača* vezanog za obranu, gospodarstvo Brazila se prije svega mora stabilizirati. Inflacija je, prema globalnim standardima, dosta visoka (trenutačno više od 5 %). Istodobno, domaći analitičari brinu

da je nacionalno gospodarstvo polako ušlo u fazu *konstantnog pregrijavanja*. Problemi su i kompliciran porezni sustav te dosadašnje nedovoljno ulaganje u nacionalnu infrastrukturu. No, spremnost Brazila na potrošnju učvrstila je neka brazilska strateška partnerstva i pridonijela boljoj suradnji između brazilske vlade i privatnog sektora. Čini se kako je brazilska Vlada predana programu modernizacije OS, iako već postoje predviđanja da bi ta predanost mogla dobiti konkurenciju u drugim nacionalnim prioritetima. Još je potrebno pričekati i vidjeti koliko će se promijeniti obrambena potrošnja zbog izazova kao što su financiranje unutarnje sigurnosti i unapređenje infrastrukture. Sve će dobiti novi naglasak s organizacijom

Svjetskog prvenstva u nogometu 2014. i Olimpijskih igara 2016.

Offset u prvom planu

Trenutačno, procesima nabave unutar brazilskog obrambenog sustava praktički upravljaju tri službe, umjesto da je to jedna, centralizirana i snažna institucija. Pokušaji da se takva ideja i ostvari tek hvataju zamah. Povećanje će u proračunu također biti pod utjecajem nove procjene nacionalnih prioriteta. Trenutačno, gotovo 50 % obrambenog proračuna odnosi se na troškove vezane za ljudske resurse u što su uključene i vojne mirovine.

Brazilске tendencije u nabavi i offset programima stavljaju veliki naglasak na vlastitu proizvodnju i transfer tehnologije. Nacionalni cilj je stimulirati kapacitete nacionalne vojne i namjenske industrije, posebice dijela vezanog za izvoz. Jedna od posljedica takvog stava može biti određeni rizik opremanja budućih konkurenata na globalnom tržištu naoružanja i vojne opreme. Upravo i zbog tog razloga, treba istaknuti da je Brazil potpisao niz bilateralnih ugovora sa zemljama poput Angole i Indije i time istaknuo svoje velike ambicije na međunarodnom tržištu.

Izraziti naglasak na offset programima pokazuje brazilsku odlučnost da razviju vlastitu bazu vojne industrije i elimini- raju industrijsku i operativnu ovisnost. Takav pravac potpomaže strateški cilj zauzimanja što utjecajnijeg položaja u Južnoj Americi a možda i šire. Dodatne beneficije su poboljšavanje pozicije globalnog izvoznika i rast zaposlenosti u državi.

Ministarstvo ili grane?

Brazilsko Ministarstvo obrane odgovorno je za postavljanje smjernica vezanih za nabavu obrambene opreme i potpisivanje offset programa. U praksi, sve tri grane brazilskih OS djeluju samostalno, poput samostalnih agencija za nabavu. Primjenjuju vlastite offset režime, koji su u određenoj mjeri sukladni generalnim državnim smjernicama. Brazil načelno raspisuje međuna-

KAŠNJENJA NABAVE

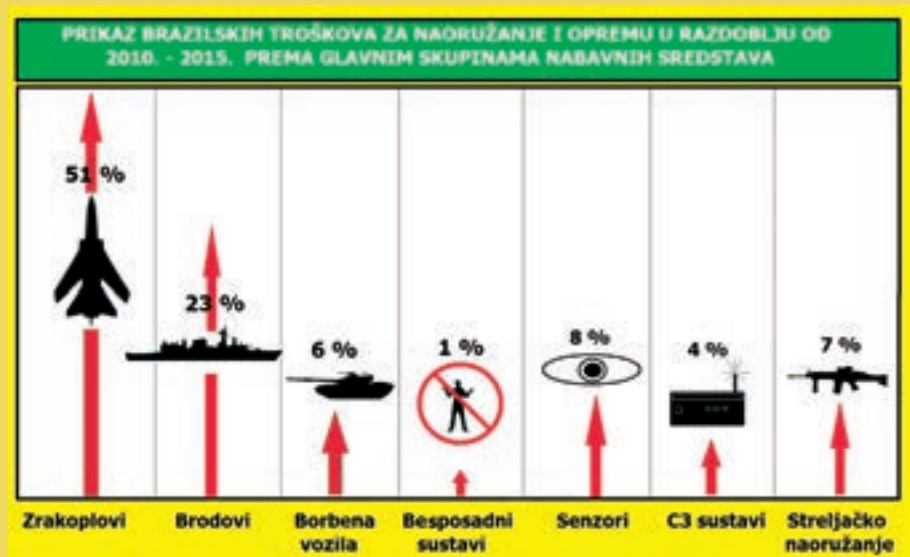
Modernizacija i program nabave obrambenih sredstava u svim trima granama OS suočeni su s izvjesnim (i to značajnim) kašnjenjima, uvjetovanim višekratnim odgodama ili čak i ponovnim pokretanjima procesa. Primjeri su modernizacija oklopnog transportera M113, zatim nabavka taktičkog transportnog zrakoplova C-295M, program razvoja novog lovca F-X2 kao i mornarički program nabave novih fregata i logističkih brodova.

rodne natječaje za vojnu opremu koji su otvorenog tipa ali dio vojne opreme i sam proizvodi. *Zatvoreni* natječaji s jedne strane donose očigledne probleme s proizvođačima naoružanja i vojne opreme, no samostalna proizvodnja kod domaćih proizvođača osigurava povećani stupanj sigurnosti dostava i zadovoljavajući tehnološki aspekt dostavljanje opreme. Sve tri grane brazilskih OS su načelno, vrlo fleksibilne, kada su posrijedi pregovori vezani za offset programe. I oni su također izrazito usredotočeni na razvijanje dugoročne vlastite proizvodnje. S obzirom na dosadašnja iskustva vezana za nabavu i samu složenost tražene opreme koja se kupuje, ratno zrakoplovstvo je do sada pokazalo najvišu razinu sofisticiranosti u

svojim metodama vezanim za natječaje i nabavu te offset programe. Zanimljivo je da postoji rivalitet između triju grana i to donosi određene probleme. Dok mornarica relativno pomno prati politiku i nacionalne smjernice, strategija nabave zrakoplovstva nije uvijek u skladu s onim što propisuje Ministarstvo obrane. To je djelomično uzrokovano činjenicom da zrakoplovstvo ima sve veći i značajniji status. Predviđa se da će u skoroj budućnosti postati glavni dio brazilskog obrambenog sustava. Zrakoplovna grana bi u razdoblju 2010.-2014. mogla dobiti 52 % od ukupnih financijskih sredstava predviđenih za međunarodne natječaje i nabave, kopnena vojska 29 % a mornarica 19 %.

Poduzetno zrakoplovstvo

Brazilsko zrakoplovstvo, kopnena vojska i mornarica, dakle, često primjenjuju vlastite offset zahtjeve kako bi se ostvarili maksimalni mogući učinci na domaću namjensku industriju. Povratni na ulaganja najčešće se kreću oko 100 % od ugovorne vrijednosti. Zrakoplovstvo, kako se trenutačno čini, ne preferira offset programe koji uključuju kreditiranje poslovnih banaka i u praksi to izbjegava koliko je god to moguće. Inače, zrakoplovstvo ima iza sebe poduži popis i iskustvo kupovanja u inozemstvu i u sklapanju određenih offset paketa. Tu je i trenutačni status najvećeg pojedinačnog kupca unutar OS Brazila.

Sao Paolo, jedini brazilski nosač zrakoplova, kupljen je od Francuske, pod čijom je zastavom plovio pod imenom Foch

Foto: Marinha do Brasil

Stoga se nastoji nametnuti kao glavni formulator i aplikator nacionalne offset politike. Takvom statusu se snažno odupiru službeni stavovi mornarice koja smatra da joj u idućim godinama treba pripasti glavnina financijskih sredstava u obrambenim fondovima namijenjenim za kupovinu.

Časopis Jane's primjećuje kako je Ministarstvo obrane planira preuzeti veću ili čak i potpunu kontrolu nad procesima natječaja i nabava, no čini se da tome još nije tako. Zasad će grane

zadržati samostalni nadzor nad nabavom barem u još nekom, vjerojatno kraćem razdoblju.

Unatoč postojećoj fleksibilnosti vezanoj za offset programe, Brazil uvijek može primijeniti i mnogo rigoroznije smjernice vezane za natječaje i nabave u određenim situacijama kada mu to odgovara. Primjerice, u kolovozu 2010., mornarica je zaustavila, bolje rečeno *zaledila*, nabavu izvanobalnih ophodnih brodova. Kao razlog su naveli potrebu da se nabavi nekoliko klasa ratnih brodova putem stra-

teškog partnerstva od jednog dobavljača, umjesto da se potpisuju pojedinačni ugovori za svaku klasu ponaosob.

Made in Brasil

Između 1990. i 2002. Brazil je primjenjivao offset smjernice na *ad-hoc* bazi. Od uvođenja nove regulative 2002. i zatim ponovno 2005., offset politika je mnogo bolje koordinirana ali i centralizirana kroz Ministarstvo obrane. Zakon koji je izglasan u rujnu 2009. zahtijevao je da se sva obrambena oprema koja se kupuje od stranih proizvođača mora proizvoditi u Brazilu. Ministarstvo obrane je aktivno promoviralo taj zakon, što naravno čini i danas. Dakle, Ministarstvo aktivno nadzire ovaj zakon i njegovu primjenu. Ipak, ne postoje ili barem za sada nisu još predstavljene točne brojke koje se odnose na ovu stavku, odnosno brojke koje se odnose na porast domaće proizvodnje zbog primjene tog zakona. Čini se, zasad, da je zakon pridonio tomu da se završno sastavljanje a ne i sama proizvodnja vojne opreme i naoružanja provodi u Brazilu.

Predstavnici stranih dostavljača naoružanja i vojne opreme uglavnom su zadovoljni ovom brazilskom, zakonskom odlukom. Doduše, svi oni pokazuju i određenu razinu strahovanja da bi vlada u Braziliji mogla uvesti i

F-X2 PROGRAM

Brazilski postupci vezani za nabavu nacionalnog F-X2 borbenog zrakoplova ističu nacionalnu predanost i želju da izvuku maksimalne pogodnosti iz svog najvećeg i najznačajnijeg programa nabave. Za program se natječu američki Boeing sa zrakoplovom F/A-18 E/F Super Hornet (dolje lijevo), francuski Dassault sa svojim Rafaleom (u sredini) te švedski Saab sa svojim Gripenom NG

(dolje desno). Sva tri proizvođača ponudila su poprilično visoku razinu transfera tehnologije i industrijskog sudjelovanja u svojim programima. Uz to, izrazile su potporu sudjelovanju njihovih država u brazilskim programima razvoja zračnog transportera / tankera KC-390, ako baš njihova tvrtka pobijedi na natječaju. Na kraju 2011., natječaj za F-X2 još uvijek nije finaliziran.

Foto: Boeing

Foto: Dassault

Foto: Saab

primjenjivati mnogo strožu i detaljniju regulativu kojom bi se znatno smanjila razina današnje fleksibilnosti. U Brazilu već postoji zabrinutost kako fleksibilnost može prije ili poslije dovesti do poteškoća u funkcioniranju domaće namjenske industrije. U kombinaciji s nedostatkom dovoljno kvalitetnog dugoročnog planiranja i postojećom kompleksnošću obrambenog sektora, problem se može odraziti na najgori mogući način. Taj dio industrijskog sektora već ima problema s ispunjavanjem tehničkih zahtjeva kao i potražnje koji su pred njega postavljeni. Ipak, u budućnosti, Brazil će vjerojatno i dalje razvijati postojeću offset strukturu umjesto da razvija novu strukturu procesima radikalnih reformi.

Iskustva drugih sektora

Potporna domaće industrije je od bitnog značenja za strane tvrtke iz obrambenog miljea koje žele poslovati u Brazilu. Offset kultura u Brazilu, vezano uz obrambeno područje, ima svoje temelje u praksi. Nju su već postavili drugi industrijski sektori. Oni su na razne načine utjecali na obranu kroz srodne ili zajedničke industrije (elektronika, proizvodnja motornih vozila...). Ne-obrambene trgovinske udruge i dalje imaju važan i snažan utjecaj na uvjete sklapanja partnerskih odnosa između lokalne industrije i stranih, međunarodnih firmi. Trgovinska udruga proizvođača također iz obrambenog i sigurnosnog sektora može imati vrlo značajan utjecaj. Unatoč sve većem globalnom utjecaju i sve boljim pregovaračkim pozicijama, čini se da postoji izvjesna doza zabrinutosti u krugovima stranih dobavljača. Smatraju da se u Brazilu ponekad ne razmišlja u skladu sa svojim novim položajem dok se definiraju offset programi. Primjećuju i da Brazilci često imaju problema zbog kojih ne iskorištavaju pune potencijale offset programa.

Smanjenje ovisnosti

Brazilska politika vezana uz obrambenu industriju i nacionalnu sigurnost ima

Foto: Exército Brasileiro

Opremanje i modernizacija brazilske kopnene vojske po uložnim će sredstvima zauzimati drugo mjesto među granama oružanih snaga, iza zrakoplovstva, a ispred mornarice

za cilj ostvariti veću razinu tehnološke neovisnosti zemlje. Želja je smanjiti ovisnost o uvoznjoj opremi i naoružanju. Namjera je potaknuti domaće proizvođače naoružanja i vojne opreme da ostvare veći i značajniji ulazak na globalna izvozna tržišta i naposljetku namjera je da se na ovaj način potakne i dodatno razviju

potencijali da i sam Brazil zauzme svoje mjesto kao globalna svjetska sila. Trgovina u obrambenom sektoru s Brazilom trebala bi postati lakšom i jednostavnijom ako se osigura kvalitetan transfer tehnologije i lokalna proizvodnja. Vrlo važna je i spremnost za sklapanje recipročnih obrambenih ugovora s brazilskom Vladom. ■

Leon RIZMAUL, foto: HRT, serijal Hrvatski kraljevi

Branimirovu vladavinu obilježava diplomatski dobro odvaguta politika najvišeg stupnja neovisnosti od franačke i bizantske prevlasti. Na samome početku svoje vladavine, pismenom korespondencijom s papom Ivanom VIII. knez je zadobio njegovu naklonost

PRVI NEOVISNI KNEZ

Nijedan hrvatski srednjovjekovni vladar nije ostavio više uklesanih napisa o sebi od Branimira

Knez Zdeslav, koji je vladao u razdoblju 878. - 879. godine, bio je Trpimirov rođak, najvjerojatnije sin. Priznavao je vrhovnu vlast svoga zaštitnika Bizanta. Lukavi je bizantski car Bazilije znao kako će vjernost hrvatskog kneza osigurati i učvrstiti. Predložio mu je da gradovi bizantske Dalmacije odsad hrvatskom knezu, znači Zdeslavu, plaćaju ono što su dotad davali carskome namjesniku u Zadru. Dalmatinski će gradovi, predlaže Bazilije, carskomu "pretoru prinositi samo nešto malo, da naime rimskim carevima i pretoru njihovu iskažu dužno poštovanje i pokornost". Veliki je novac bio u pitanju, a kroničar i Bazilijev unuk Konstantin Porfirogenet prenosi nam koliki je to bio danak: Split 200 dukata, Trogir 100 dukata, Zadar 110, Osor 100, Rab 100 i Krk 100. Sve u svemu, 710 dukata.

Kratka vladavina

No, prema svemu sudeći, Zdeslav se na vlasti održao svega nekoliko mjeseci: ubijen je u uroti. Novi pretendent na hrvatsku kneževinu mogao je biti siguran samo u jedno: morat će pronaći

moćnog političkog zaštitnika. No to nikako neće moći biti Zdeslavov patron Bazilije u Konstantinopolu. Tko je bio nasljednik, knez Branimir, i kako mu je pošlo za rukom svrgnuti Zdeslava, potpuno je nepoznato. Pretpostavlja se

Upravo je u Branimirovo vrijeme podignuta monumentalna crkva svetog Spasa na izvoru Cetine, najimpozantnija građevina hrvatskog srednjovjekovlja

da je možda bio u srodstvu s knezom Domagojem, također tajanstvena i neodgonetna podrijetla. Ova paralela s Domagojem možda se donekle može objasniti usporedbom da su obojica bili iznimno sposobni i vješti vladari.

Vješt diplomat

Branimirovu vladavinu, zapravo, obilježava diplomatski dobro odvagana politika najvišeg stupnja neovisnosti od franačke i bizantske prevlasti. Tu je i težnja za cjelovitošću hrvatskog područja priključenjem primorskih gradova kneževini, kao i otpor mletačkim pokušajima za učvršćenje na Jadranskoj obali. Kratko vrijeme poslije dolaska Branimira na vlast sklopljen je s druge strane Jadrana savez protiv Slavena koji ugrožavaju mletačku plovidbu. Ali, savez je doživio uzastopne poraze u sukobu s Neretljanima te je Venecija prisiljena plaćati Branimiru ulog za slobodnu plovidbu i trgovinu na Jadranu.

Nijedan hrvatski srednjovjekovni vladar nije ostavio više uklesanih napisa o sebi od Branimira, pa bismo ga mogli zvati i knezom graditeljem. Njegovo ime uklesano je diljem Primorske Hrvatske. Neke od tih lokacija su crkve svetog Petra u Muću, sv. Mihovila u Ninu, tu su i natpisi kod Ždrapnja pokraj Skradina, Otrisa između Bribira i Ostrovice. Upravo je u Branimirovo vrijeme podignuta monumentalna crkva svetog Spasa na izvoru Cetine, najimpozantnija građevina hrvatskog srednjovjekovlja. U Šopotu pokraj Benkovca, nevještom je klesarskom tehnikom zabilježeno da Branimir sam sebe naziva "dux Croatorum", što je jedini napis u kamenu gdje jedan srednjovjekovni hrvatski vladar samog sebe naziva Hrvatom.

Ljubljenom sinu Branimiru

Branimir je, podsjetimo, morao naći zaštitnika. Iskoristio je slabost Bizanta koji je bio zauzet ratovanjem na istoku i usmjerio se prema Rimu. Na samome početku vladavine, pismenom korespondencijom s papom Ivanom VIII. zadobio je njegovu naklonost. Papa je objeručke prihvatio Branimirovu ponudu, nastojeći iz toga izvući što veću

Bitka kod Makarske

Najjača među slavenskim državama, tzv. sklavinijama, pokraj IX. stoljeća postala je mlada kneževina Hrvatska, koja je pod knezom Branimirom učinila snažan vanjskopolitički zaokret, stavivši se pod izravnu zaštitu Pape. Međutim, osamdesetih godina IX. stoljeća, za Branimirova vladanja, Mlečani su dobili još jednog protivnika. To je bila Neretvanska država, mala i neovisna hrvatska kneževina, rasprostranjena u delti Neretve i po obližnjim dalmatinskim otocima. Izvanredni ratnici i pomorci, Neretljani su desetljećima prkosili moćnoj Veneciji. Stoga je još u siječnju 880. dužd Urso Patricijak obnovio ugovor s franačkim kraljem Karlom III. Debelim o savezu protiv "Slavena", to jest hrvatskih Neretljana. Do sukoba je, međutim, došlo tek 887. kada je ambiciozni dužd Petar Kandijan (njegov grb prikazan je na gornjoj slici) opremio 12 brodova za rat protiv Neretljana. U početku su Mlečani imali uspjeha i potopili pet protivničkih brodova, ali ubrzo, točnije 18. rujna 887., Neretljani su silovito uzvratili. U bici u podnožju Biokova pokraj Makarske potpuno je razbijena mletačka vojska i flota, a i sam dužd Kandijan je poginuo. Čak je i njegovo tijelo ostalo u rukama Neretljana, tako da ga je mletački tribun Andrija morao ukrasti da bi ga pokopao.

Ta je bitka umnogome promijenila mogući tijek povijesti jadranske obale. Sve do kraja X. stoljeća Hrvati su živjeli u miru s Mlečanima, koji čak plaćaju i godišnji danak hrvatskom vladaru za slobodnu plovidbu Jadranom. U spomen na tu važnu bitku, u današnjoj Republici Hrvatskoj 18. se rujna slavi kao Dan Hrvatske ratne mornarice.

korist na vjerskom i političkom polju. U svome pismu datiranom na Spasovo 7. lipnja godine 879., blagoslovio je pobožnoga hrvatskog kneza Branimira i njegov vjerni narod. Zato su to Papino pismo Branimiru stariji hrvatski povjesničari protumačili kao prvo međunarodno priznanje hrvatske države. Papa je izrazio svoju radost zbog povratka kneza i naroda pod okrilje rimske stolice, prijeteći ujedno izopćenjem biskupima, koji bi odbili primiti njegov blagoslov. To povezivanje nije bilo uvjetovano nikakvim vjerskim potrebama, već je to bio izričito politički čin. Pristupanje zapadnoj crkvi značilo je pritisak na servilni dalmatinski romansko orijentirani kler. Učinio je to zahvaljujući crkveno-političkim trvenjima ninskog biskupa i splitskog nadbiskupa, i to u trenutku kad je Bizant na Jadranu bio nemoćan zbog velikog vojničkog sudjelovanja u dalekim zemljama. Svrha je bila skršiti povlašteni položaj dalmatinskog svećenstva koji se oslanjao na autoritet Bizanta. To je Branimiru omogućilo da suvereno zavlada Primorskom Hrvatskom.

Miroljubivi Mutimir

Poslije Branimirove smrti na prijestolje dolazi Mutimir, još jedan od Trpimirovića. I za njega se, kao za Zdeslava, pretpostavlja da je bio Trpimirov sin, a kako je srušio Branimirove nasljednike, možemo samo nagađati. O Mutimirovu vremenu suvremeni grčki i latinski kroničari ne javljaju ništa. Stoga je pretpostavka da Mutimir nije ratovao sa susjednim državama i da je sa svjetskim silama na istoku i zapadu vjerojatno održavao stanje uspostavljeno za Branimira. Mutimir je vladao najmanje dvadeset godina, imao je ureden dvor po zapadnom uzoru, sa svom silom dvorskih uglednika, pisara, crkvenih dužnosnika i kneževe osobne pratnje. Poslije Mutimira među hrvatskim kneževima neće više biti uzurpatora iz drugih dinastija. Trpimirovići će se održati puna dva stoljeća i ostat će jedina hrvatska vladajuća dinastija u povijesti. Prvog Mutimirova nasljednika Tomislava, povijest će zapisati kao prvog hrvatskog kontroverznog kralja... ■

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

Dokumentirani zapisi o neistinama protiv Hrvatske tijekom Domovinskog rata (III. dio)

Svjedočenje S. L. u Haagu, između ostaloga, potvrđuje podatke iz dokumenta "RSK-a" da je gospodarsko stanje na okupiranom području bilo iznimno loše, ali i pokazuje da su dužnosnici "RSK-a" bili itekako svjesni da su svojim donedavnim susjedima Hrvatima nanijeli zlo.

Ja sam, sa rukovodstvom RSK-a, bio prisutan ukupno na četiri međunarodne konferencije. (...) Treća konferencija je održana od 20. do 22. jula 1993. u Beču. To je bio prvi put da smo imali priliku da izađemo iz hotela i da stvarno obidemo grad u kojem smo imali sastanke. Bio sam željan da to uradim s obzirom na činjenicu da sam prethodne dve godine živio u Krajini, gde su vladale hronične nestašice i gde zapravo i nije bilo života. Pokušao sam da nagovorim ostale iz delegacije RSK-a da pođu sa mnom u obilazak Beča, ali su oni bili doslovno preplašeni na pomisao da izađu iz hotela. Bili su na smrt preplašeni da će naići na hrvatske izbeglice koje će ih prepoznati kao osobe koje su odgovorne za to što su oni proterani iz Krajine. Na kraju, otišao sam sam i lutao ulicama do ranih jutarnjih časova, jednostavno razgledajući izloge prodavnica.

O protjerivanju Hrvata S. L. rekao je: U RSK je postojala stalna politika protjerivanja Hrvata iz Krajine. Po naređenjima iz Beograda, vlada RSK-a je prihvatila tu politiku i uključila se u kampanju maltretiranja i sprovođenja nasilja nad svim Hrvatima koji su ostali u regionu. Od svakog korpusa u sastavu vojske RSK-a očekivalo se da u tom cilju ima na raspolaganju jedinice za obavljanje 'prljavih poslova'. Svaku inicijativu koju su preduzimale jedinice vojske RSK-a, međutim, prvo je morao da odobri Beograd. U tom cilju, u sastavu 21. korpusa formirana je posebna jedinica pod komandom Ajdinovića. Ona je bila zadužena da uklanja hrvatske civile i stvara klimu straha. Znam za najmanje

četiri zloglasna incidenta koje je ta jedinica napravila po Ajdinovićevom naređenju. To su: ubistvo srpskog gradonačelnika u Vrginmostu, podmetanje protivtenkovske mine na železničkoj pruzi između Vrginmosta i Gline, postavljanje mina oko vodotornja u blizini Gline i postavljanje nagaznih mina na fudbalskom igralištu, takođe u Glini. Gradonačelnik Vrginmosta D Mitar Obradović bio je umereni Srbin, oženjen Hrvaticom. On je bio protiv ideje o RSK-u uopšte i zalagao se, umesto toga, za nekakvo mirno pomirenje sa Hrvatima. Postojanje RSK-a zavisilo je od uverenja srpskog stanovništva da ne mogu uopšte da žive sa Hrvatima i svako ko je osporavao tu pretpostavku, kao što ju je osporavao Obradović, smatran je pretnjom vladi RSK-a. Morali su da ga učutkaju kako Srbi ne bi počeli da preispituju neophodnost postojanja te posebne srpske 'države'. Kao rezultat toga, on je 1992. ubijen po Ajdinovićevom naređenju. Vlada RSK-a je za to ubistvo okrivila 'hrvatske teroriste'. (...) (iz svjedočenja pripadnika SVK-a S. L. na sudu u Haagu, u predmetu protiv Slobodana Miloševića, između 1. siječnja i 1. srpnja 1999., str. 16 i 19)

Prema dokumentu "RSK-a" (Izvjješće Odjeljenja MO Vrginmost /danas Gvozd/ Sekretarijatu za Opšte upravne poslove i Upravni nadzor, 11. prosinca 1992.), ubijeni D Mitar Obradović "nalazio se na funkciji predsjednika Skupštine opštine Vrginmost od 1988. godine, kao i na dužnosti predsjednika Ratnog predsjedništva" od njegove mobilizacije 26. lipnja 1991. godine. Ubijen je u atentatu 4. srpnja 1992.

Sadržaj "Izvjješća Zonskog štaba TO Banija upućenom iz Gline Glavnom štabu TO RSK" 6. srpnja 1992., pokazuje da je svjedočenje S. L. o razlozima ubojstva D. Obradovića bilo točno. U tom je izvješću, zapravo "obaveštajno-bezbednosnoj informaciji" u kojoj se govori "o poli-

tičko-sigurnosnoj situaciji na području Gline", između ostaloga, navedeno:

Obzirom na informaciju u sredstvima javnog informisanja o formiranju neke Autonomne oblasti Korduna i Banije, naša saznanja su sledeća: Dana 26. 06. 1992. god. u organizaciji „Pres-centra“ Glina, organizovan je sastanak intelektualaca Gline na temu „Kulturna aktivnost Srpskog naroda“. Između ostalog, na sastanku je sudija opšt. suda Glina Jović Radovan izneo stav da se srpski narod poslije rata mora izvinuti Hrvatima zbog, do sada im učinjenih nedjela. Na ovu izjavu reagovao je samo Roksandić Dragan – sekretar u SO Glina.

Ovakove stavove, kao i tezu o suživotu sa Hrvatima, te prihvatanja njihove vlasti, zastupa grupa intelektualaca iz MC Glina, na čelu sa Dr. (Stevom) Trivunovićem, kome kći živi u Zagrebu, Dr. (Perom) Tomićem, kome jedan sin živi u Zagrebu, kao i u opštinskom sudu Caklin Ranko, Jović Radovan, Slijepčević Ljubica izbeglica iz Siska, i Popov Avdej također izbeglica iz Siska.

Intelektualci iz Gline su podeljeni u dvije grupe. Jedna je već gore navedena, a druga je grupa Milana Babića. Vođa Babićeve grupe je Velibor Matijašević, predsednik SDS, ranije funkcioner u SO Glina i predsednik SAO Krajina, sada je direktor Komunalnog poduzeća u Glini. Ekstremni eksponenti su Šilt (Siniša Martić) i njegova grupa. Dana 30.06.1992. god. Velibor Matijašević je bio kod predsednika SO i izvršnog veća, te zahtevao da se za načelnika SJB postavi Šilt, a za njegovog zamenika Lončar Đuro (teški kriminalac i četverostruki ubica). (...)

Mislim da je ubistvo predsednika SO V.(rgin) Most Obradović (D)Mitra u kontekstu razračunavanja između navedene dvije "struje", jer je i pokojni Obradović zastupao tezu o suživotu sa Hrvatima (supruga mu je Hrvatica). (...) ■

Samo si jedna

Za tebe triba stisnuti šaku
I triba te branit` u dobru i zlu
Za tebe triba dignuti ruku
I neka se zna da mi smo tu

Za tebe triba pustiti glasa
I zapivat` triba u tvoje ime
Za tebe triba pustiti suzu
I skupa s tobom poniti brime

Za tebe triba zastavu razviti
Neka se vidi i nek` se vijori
I ponosno triba pod nju stati
Pa neka srce u grudima gori

Samo si jedna ti, zemljo moja
Samo si jedna ko jedina mati
I ova lipota šta mi dušu `rani
Samo mi jedina ti možeš dati

Samo si jedna ti, zemljo moja
Samo si jedna ko jedina mati
I dok me bude na ovome svitu
Pod zastavom tvojom ponosno ću stati

Ivan PELJIĆ
HRM

Poziv na suradnju

Pozivamo čitatelje zainteresirane za objavljivanje kratkih priča i pjesama domoljubne tematike u Hrvatskom vojniku da nam ih pošalju na adresu:

Ministarstvo obrane, Služba za odnose s javnošću i informiranje, Odjel hrvatskih vojnih glasila (za rubriku Pozdrav domovini), Sarajevska cesta 7, 10 000 Zagreb ili na e-mail: hrvojnisk@morh.hr

BIBLIOTEKA

Vid Balog
Hrvatska bajoslovlja
AGM, Zagreb, 2011.

“Hrvatska bajoslovlja’ ponajprije svjedoče o neočekivano živim i brojnim predodžbama o mitskim i nadnaravnim bićima Vidova zavičaja... Prema Vidovim svjedočenjima i zapisima kazivanja njegovih vršnjaka, taj čudesni svijet ne pripada samo prošlosti: potrebno je samo zagrebat i po sjećanjima da bi uskrsnuo kao dio baštine naših suvremenika srednjih godina, najrazličitijih obrazovanja i profesija... “ zapisala je dr. Zorica Vitez u recenziji knjige Vida Baloga “Hrvatska bajoslovlja”. Balog se ovom knjigom predstavlja i kao ozbiljan skupljač narodnog blaga, i to ponajprije prekodravskih mjesta Gola i Gotalovo, ali tragom osobne radoznalosti pokušava pronaći poveznice ne samo u mitovima drugih hrvatskih krajeva nego i diljem slavenskog svijeta. Mitološko blago koje je prikupio predstavlja u izvornom izričaju, ali često i u prijevodu na standardni hrvatski jezik. Knjigu je ilustrirao južnoamerički umjetnik Patricio Agüero Mariño. Njegov prinos u ovoj knjizi zanimljiv je i uspješan dokument o univerzalnom jeziku umjetnosti.

Priredila Mirela MENGES

FILMOTEKA

Elitni ubojice

- američki triler
- režija: Gary McKendry
- distribucija: Blitz film & video
- uloge: Jason Statham, Clive Owen, Robert De Niro
- trajanje: 116 minuta

Glavni lik Danny jedan je od najvjestijih specijalnih agenata svijeta. Pošto se izvjesno vrijeme povukao, ponovno okuplja svoj tim operativaca i vodi ih u misiju spašavanja svoga bivšeg mentora i partnera Huntera. Zajedno moraju upasti u vojnu bazu British Special Air Service (SAS) i ubiti ubojice vojnika koje predvodi Spike i to prije nego što njihove akcije ne prouzroče globalnu krizu.

Film *Elitni ubojice* akcijski je avanturistički špijunski film; likovi su utemeljeni na stvarnim ljudima i inspirirani istinitim događajima. Temelji se na kontroverznom bestselleru iz 1991. godine *The Feather Men* čiji je autor britanski avanturist Sir Ranulph Fiennes. Kako to već ide u suvremenom akcijskom filmu, naši junaci jure na sve strane svijeta – od Meksika do Australije, od Pariza i Londona u Oman i Wales. Autori ovog filma navode da su pokušali dobiti malo više od “eksplozije i akcije”. Pokušali su stvoriti likove s kojima biste suosjećali. U svakom slučaju ljudi oduvijek vole akcijske filmove, kao i filmove s velikim zvijezdama. Jason Statham je jedna od najvećih akcijskih zvijezda trenutačno, a o De Nirovoj snazi privlačenja ljudi u kino ili pred ekran ne moram vam pričati. Zato vjerujem da Hollywood nikada neće propasti bez obzira na to hoće li likovi biti psihološki obrađeni i profilirani, ili će samo dva sata jurcati na motorima i tući se.

Leon RIZMAUL

INFOKUTAK

“... o vjetru, letu i pokretu!”

U MORH-ovoj Galeriji “Zvonimir” 8. studenoga u 19 sati bit će otvorenje izložbe pod nazivom “...o vjetru, letu i pokretu!” na kojoj će svoje zidne reljefe od tekstila izložiti Vesna Kolobarić, članica ULUPUH-a iz Đakova. Umjetnica se bavi izradom unikatne odjeće, oslikavanjem tekstila, patchworkom, quiltom, digitalnim dizajnom i printom..., a radove izlaže na samostalnim i skupnim izložbama u galerijama, muzejima i na modnim revijama.

Izložba se može razgledati do 18. studenog u radno vrijeme Galerije “Zvonimir”, Bauerova 33 od ponedjeljka do petka od 10 do 18 sati. Ulaz slobodan.

VREMEPLOV

4. studenoga 1995.
Ubijen Yitzhak Rabin

Jedan od najvećih izraelskih državnika Yitzhak Rabin zbog svojeg je djelovanja u bliskoistočnom mirovnom procesu 1994., uz Jasera Arafata i Shimona Pereza, dobio Nobelovu nagradu za mir, ali je istodobno izazvao gnjev domaćih radikalnih desničarskih snaga. Na mirovnom skupu u Tel Avivu 4. studenog 1995. ekstremist Yigal Amir ubio je Rabina, čime je zadan težak udarac toliko očekivanom miru s Palestincima. Taj vješt državnik i prekaljeni ratnik još se kao mladić borio u židovskom Palmachu protiv britanskih vlasti i sudjelovao u akcijama protiv vichyjevske Francuske u Siriji i Libanonu. U izraelsko-arapskim ratovima došao je do položaja načelnika glavnog stožera, ali je odustao od vojne karijere i posvetio se politici. Godine 1974. postao je peti izraelski premijer, a zatim je od 1984. do 1990. obnašao dužnost ministra obrane. Na tim je položajima djelomično bio odgovoran za politiku čvrste ruke prema Palestincima. Uskoro se vratio na čelo Laburističke stranke i drugi put postao premijer. Sredinom 1993. dogodio se prijelomni trenutak u izraelsko-palestinskim odnosima. PLO je priznat kao legalni zastupnik Palestinaca kojima je trebalo dati status samouprave, a Palestinci su kao protuuslugu priznali državu Izrael. Postizanjem izraelsko-palestinskog sporazuma o autonomiji 1995. godine Rabin je doživio vrhunac političke karijere. Na organiziranim mirovnim prosvjedima u Tel Avivu Rabin je nastupio pred narodom koji mu je s oduševljenjem klicao. Kada je napustio govornicu, ustrijelio ga je izraelski ekstremist. Yitzhak Rabin umro je još na putu do bolnice. Počinitelj je uhvaćen i osuđen na doživotnu robiju, a veliki izraelski državnik pokopan je uz najviše počasti u nazočnosti mnogih stranih državnika.

4. studenoga 1991. - zauzeto skladište Jamadol kod Karlovca

5. studenoga 1968. - Richard Nixon izabran za predsjednika SAD-a

7. studenoga 1926. - prvi radioprijenos u Hrvatskoj - otkriven spomenik Strossmayeru u Zagrebu

8. studenoga 1956. - američki napad na Faluju

9. studenoga 1991. - sporazum o povlačenju JNA iz Rijeke

10. studenoga 1927. - stvorena seljačko-demokratska koalicija (Pribičević-Radić)

Leon RIZMAUL

Mladen KORADE

Kratka strojnica STEN MK III

Početak II. svjetskog rata, a posebno poslije poraza u Francuskoj i evakuacije kod Dunkerquea, u Velikoj Britaniji se uvelike osjetio nedostatak svih vrsta oružja. U nabavi kratkih strojnica britanska se vojska oslanjala na uvoz Thompsona iz SAD-a i zalihe kratkih strojnica Lanchester. U razvoj nove kratke strojnice se tada, potkraj 1940., uključuju Reginald Shepherd, Harold Turpin i Royal Small Arms Factory, Enfield. Početna slova prezimena konstruktora i tvornice daju ime STEN. Nastalo je oružje neugledna izgleda i upitne pouzdanosti. Tijelo je izrađivano većim dijelom od cijevi (od prešanog lima, zavarena s gornje strane) te ramenog oslonca od žice ili cijevi. Najzahtjevnija je za proizvodnju bila cijev, koja na nekim inačicama ima samo dva polja i zatvarač. Radio je na načelu slobodnog zatvarača, bravio je masom zatvarača

Snimio T. BRANDT

TT podaci

Kalibar: 9x19 mm Luger
Duljina: 762 mm
Duljina cijevi: 196 mm
Masa praznog oružja: 3,18 kg
Kapacitet spremnika: 32 metka
Brzina paljbe: 550 metaka/min

i prednabijenošću povratne opruge te pucao iz otvorenog zatvarača. Zastoji, ponajprije zbog spremnika, bili su česti. Još češća bila su neželjena opaljenja.

Mnogi su vojnici ozlijedili sami sebe ili prijatelje zbog slabosti mehanizma za opaljivanje. STEN se proizvodio pet godina, u više od devet inačica, u više od devet tvrtki i nepoznatog broja proizvođača dijelova, ukupno u više od 4,5 milijuna komada. Bez obzira na sve nedostatke rabljen je na svim ratištima II. svjetskog rata, svatko ga je kopirao, pa čak i Nijemci. Danas se može vidjeti u rukama pripadnika raznih pokreta otpora i kriminalaca.

35

**HRVATSKI
VOJNIK**

Nakladnik: MINISTARSTVO OBRANE RH
 SLUŽBA ZA ODNOS S JAVNOŠĆU I INFORMIRANJE
 Odjel hrvatskih vojnih glasila

Glavni urednik: Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@morh.hr)

Zamjenica glavnog urednika: Vesna Pintarić (vpintar@morh.hr)

Zamjenik glavnog urednika za internet: Toma Vlašić (toma.vlasic@morh.hr)

Urednici i novinari: Leida Parlov (leida.parlov@morh.hr),

Domagoj Vlahović (domagoj_vlahovic@yahoo.com), Lada Puljizević (ladapuljizevic@yahoo.com)

Lektorice: Gordana Jelavić, Milenka Pervan Stipičić

Urednik fotografije: Tomislav Brandt

Fotografi: Josip Kopl, Davor Kirin

Grafička redakcija: Zvonimir Frank (urednik), (zvonimir.frank@zg.htnet.hr), Ante Perković, Damir Bebek, Predrag Belušić

Tajnica redakcije: Mila Badrić-Gelo, tel: 3784-937

Marketing i financije: Igor Vitanović, tel: 3786-348; fax: 3784-322

Tisak: Vjesnik d.d., Slavenska avenija 4, Zagreb

Naslov uredništva: MORH, Služba za odnose s javnošću i informiranje,
 p.p. 252, 10002 Zagreb, Republika Hrvatska

http://www.hrvatski-vojniki.hr, e-mail: hrvojniki@morh.hr

Naklada: 5000 primjeraka

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA)

Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2011.
 Novinarski prilogi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

www.sakwiki.com

web info

Teško da je u povijesti jedan tako mali komad metala imao toliku ulogu u vojničkoj opremi. Naravno, govorimo o švicarskom vojničkom nožu, švicarcu te vam predstavljam **www.sakwiki.com**. To je stranica koja se naziva "On-line enciklopedijom švicarskog vojničkog noža". Ovih nekoliko riječi je dovoljno da vam opiše stranicu, a mi ćemo samo dodati da nas je prilično impresionirala. Pažljivo prosurfajte i vjerojatno ćete odmah dobiti želju kupiti švicarca, ili možda obnoviti svoju aktualnu kolekciju džepnih nožića.

D. VLAHOVIĆ

